

Staten och den finansiella sektorn

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 2002/03:141 Staten och den finansiella sektorn.

Skrivelsen innehåller en programförklaring för regeringens arbete med den finansiella sektorn och ett handlingsprogram för prioriterad lagstiftning på området. Stabilitet i systemet och ett gott konsumentskydd utgör hörnstenar.

Regeringen anser att det är viktigt att det finansiella systemet är stabilt och präglas av sund verksamhet med ett gott konsumentskydd. Det är viktigt att det finns fungerande styr- och kontrollsystem. Enligt regeringen är det viktigt att belöningsystem utformas så att de inte lockar personal att ta för stora risker eller för mycket betonar kortsiktiga vinster. Krav måste ställas på god moral, disciplin och professionalism hos enskilda aktörer.

Enligt regeringen syftar regleringen av den finansiella sektorn till att

- värna om stabilitet i det finansiella systemet,
- trygga ett gott konsumentskydd,
- lägga grunden till en sund konkurrens.

Regeringen anser att Sverige bör verka för att riktlinjerna för den svenska regleringen, t.ex. funktionell inriktning och flexibla regler som stimulerar utveckling och konkurrens, även ligger till grund för det arbete som bedrivs inom EU.

Regeringen anser att lagstiftningen inom försäkringssektorn måste moderniseras bl.a. för att underlätta produktutveckling och stimulera konkurrens.

Regeringen anser att Sverige bör bedriva ett aktivt internationellt arbete för att bekämpa penningtvätt och terroristfinansiering.

Regeringen gör slutligen bedömningen att tillsynsuppgifterna kommer att öka de närmaste åren, både i omfattning och i komplexitet.

I betänkandet behandlar utskottet också en följdmotion, två motioner som väckts under allmänna motionstiden 2002 samt tre motioner som väckts under allmänna motionstiden 2003.

Utskottet delar regeringens bedömning om syftet med regleringen av den finansiella sektorn och föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna. Motionerna avstyrks.

I betänkandet finns fyra reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Staten och den finansiella sektorn.....	5
Flyttning av livförsäkringssparande.....	9
Översyn m.m.....	10
Kollektiva hemförsäkringar.....	12
Reservationer.....	14
1. Flyttning av livförsäkringssparande, punkt 2 (c).....	14
2. Översyn m.m., punkt 3 (kd).....	14
3. Översyn m.m., punkt 3 (c).....	15
4. Kollektiva hemförsäkringar, punkt 4 (m, fp, kd, c).....	15
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	17
Skrivelsen.....	17
Följdmotion.....	17
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002.....	17
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	17
<i>Bilaga 2</i>	
Finansutskottets offentliga utfrågning.....	19

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Staten och den finansiella sektorn**

Riksdagen lägger skrivelse 2002/03:141 till handlingarna.

2. **Flyttning av livförsäkringssparande**

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fi208 och 2003/04:Fi257 i denna del.

Reservation 1 (c)

3. **Översyn m.m.**

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fi13, 2003/04:Fi257 i denna del och 2003/04:Fi293.

Reservation 2 (kd)

Reservation 3 (c)

4. **Kollektiva hemförsäkringar**

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fi211 och 2003/04:Fi215.

Reservation 4 (m, fp, kd, c)

Stockholm den 12 februari 2004

På finansutskottets vägnar

Sven-Erik Österberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sven-Erik Österberg (s), Carin Lundberg (s), Sonia Karlsson (s), Kjell Nordström (s), Mats Odell (kd), Lars Bäckström (v), Agneta Ringman (s), Gunnar Axén (m), Tommy Waidelich (s), Christer Nylander (fp), Hans Hoff (s), Tomas Högström (m), Agneta Gille (s), Yvonne Ruwaida (mp), Cecilia Widegren (m), Gunnar Nordmark (fp) och Jörgen Johansson (c).

Redogörelse för ärendet

Skrivelse 2002/03:141 Staten och den finansiella sektorn innehåller en programförklaring för regeringens arbete med den finansiella sektorn och ett handlingsprogram för prioriterad lagstiftning på området. Stabilitet i systemet och ett gott konsumentskydd utgör hörnstenar. Med anledning av skrivelsen har en följdmotion väckts. Under allmänna motionstiden 2002 väcktes två motioner och tre motioner väcktes under allmänna motionstiden 2003. Motionerna behandlas i betänkandet. Förslagen i motionerna återges i bilaga 1.

Utskottets överväganden

Staten och den finansiella sektorn

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att regeringens skrivelse 2002/03:141 Staten och den finansiella sektorn läggs till handlingarna.

Skrivelsen

I skrivelsen lämnas en programförklaring för regeringens arbete med den finansiella sektorn och ett handlingsprogram för prioriterad lagstiftning på området.

Den finansiella sektorns roll

Den finansiella sektorn är av stor betydelse för ekonomisk tillväxt och utveckling. Sektorn har utvecklats till en betydande näringsgren. Den svarar för centrala funktioner som betalningsförmedling, sparande och förmedling av kapital samt riskhantering.

Regeringen anser att det är viktigt att se till att det finansiella systemet är stabilt och präglas av sund verksamhet med ett gott konsumentskydd. Regeringen anser vidare att sektorns aktörer måste fostras till att se mycket strängt på missbruk av den speciella ställning i samhällsekonomin som den finansiella sektorn har. Det kan handla om insiderhandel och andra otillbörliga beteenden på marknaden. Det är bl.a. viktigt att det finns fungerande styr- och kontrollsystem. Vidare är det viktigt att belöningsystem utformas så att de inte lockar personal att ta för stora risker eller för mycket betonar kortsiktiga vinster.

Finanssektorn ansvarar för stora ekonomiska värden och det är andras pengar som förvaltas. Verksamheternas karaktär är sådan att krav måste ställas på god moral, disciplin och professionalism hos enskilda aktörer. Hantering av kunder och information måste ske så att risker för en destabiliserande utveckling minskas.

Regleringen av den finansiella sektorn

Regeringen anger att regleringen av den finansiella sektorn syftar till att

- värna om stabilitet i det finansiella systemet,
- trygga ett gott konsumentskydd,
- lägga grunden till en sund konkurrens.

Regeringen anser att *vägledande* för arbetet med reglering och tillsyn ska vara att verka för funktionsinriktade och flexibla regler som tar hänsyn till marknadens utveckling, understödjer förnyelse och undanröjer hinder för marknadstillträde. Regeringen anser att det är viktigt att regleringen är framåtblick-

kande. Dessa riktlinjer ska också ligga till grund för Sveriges hållning i det internationella samarbetet. Regeringen vill så långt möjligt verka för gemensamma regler och begränsa utrymmet för nationella särlösningar.

Utvecklingstendenser i den finansiella sektorn

Regeringen gör bedömningen att de svenska bankkoncernernas marknad har vidgats till Norden och den övriga Östersjöregionen. En fortsatt strukturomvandling kan förutses på den nordiska marknaden. På den svenska marknaden är bankkoncernerna dominerande aktörer. Inom områdena investment banking¹ och företagsaffärer har det utländska inslaget ökat.

Den historiskt kraftiga kursnedgången (2001–2002) på aktiemarknaden ställer krav på anpassningsförmåga från de finansiella institutens sida. Regeringen anser att det finns ett bristande förtroende för aktiemarknadens förmåga att spegla de reella ekonomiska värdena i företagen och för finansiella aktörer med rådgivning som uppgift. Analyser har varit grovt felaktiga och rådgivningen ofta illa anpassad till kundens situation och behov. Risken för högre kreditförluster har ökat.

Utvecklingen har lett till ett försvagat förtroende för aktiemarknadens funktionssätt och för det traditionella försäkringssparandet. I dag framstår läget som stabilt för bankerna men svagare för försäkringsbolagen. Arbetet inom EU leder till en fortsatt integration. Det medför ökande konkurrens samt hårdare omvandlings- och rationaliseringstryck.

Regeringen har en öppen attityd till strukturförändringar som bidrar till att höja effektiviteten. Regeringen anser att en stark svensk finanssektor med huvudsakligt säte i Sverige har en positiv inverkan både på sektorns egen utveckling och på den svenska samhällsekonomin. Ett ökat inslag av utländskt ägande kan vitalisera marknaden och öka konkurrensen.

Prioriterad lagstiftning

Regeringen prioriterar lagstiftning inom bank-, försäkrings- och värdepappersområdena.

Den europeiska regleringen

Regeringen gör bedömningen att fördelarna med den europeiska integrationen av de finansiella marknaderna måste tas till vara. Det är angeläget att EU:s handlingsplan för finansiella tjänster genomförs i fortsatt hög takt och med hög kvalitet. Sverige bör verka för att riktlinjerna för den svenska regleringen, t.ex. funktionell inriktning och flexibla regler som stimulerar utveckling och konkurrens, även ligger till grund för det arbete som bedrivs inom EU. Regeringen anser vidare att den nya och mer effektiva lagstiftningsmodell som tillämpas inom EU på värdepappersmarknadsområdet också bör tillämpas för hela den finansiella sektorn.

¹Frågor om börsintroduktion, utgivning av värdepapper, köp och försäljning av företag och liknande.

Banksektorn

På bankområdet har regeringen i proposition 2002/03:139 Reformerade regler för bank- och finansieringsrörelse föreslagit en genomgripande reform av rörelsereglerna. Regeringen gör bedömningen att en modern reglering på bankområdet måste präglas av höga krav på riskhantering, genomlysning och stabilitet. Stor vikt måste läggas vid ökad konkurrens och jämbördiga konkurrensvillkor. En förstärkt tillsyn krävs och ett ökat internationellt samarbete kring tillsynen.

Hantering av banker i kris

Regeringen anser att lagstiftningen behöver kompletteras med regler för hantering av allvarliga bankproblem som hotar systemets stabilitet.

Det pågår ett arbete inom EU för att skapa ett effektivt samarbete mellan tillsynsmyndigheter och centralbanker i krisförebyggande syfte. Det är viktigt att information kan utbytas mellan myndigheter inom länderna och mellan olika länders myndigheter.

Banklagskommittén har i sitt slutbetänkande Offentlig administration av banker i kris (SOU 2000:66) lämnat ett utförligt förslag till lagstiftning för rekonstruktion av banker. I förslaget ingår att upprätta en särskild krishanteringsmyndighet. Förslaget har remissbehandlats. Kritiken mot förslaget har varit betydande från många remissinstanser, vilket bl.a. ska ses mot bakgrund av att förslaget är detaljerat och långtgående.

Regeringen anser att det är angeläget att införa någon form av lagstiftning som kan fylla nuvarande lucka i den reglering som omger bankerna. Ett huvudsakligt syfte är att till samhällsekonomiskt låga kostnader kunna ta hand om systemhotande banker i kris. Det är viktigt att i förväg ge marknaden tydliga signaler om ansvarsutkrävande. Ansvariga i styrelse och ledning, liksom ägarna, ska veta vad konsekvenserna kan bli om risktagandet drivs för långt. En effektiv reglering på detta område förstärker bankernas drivkrafter att undvika problem.

Enligt uppgifter som utskottet inhämtat från Finansdepartementet pågår nu ett arbete med att ta fram regler.

EU-frågor

Kapitaltäckningsreglerna, som är en central del av rörelsereglerna för banker, bygger på EG-regler. Det pågår ett omfattande arbete med att ändra reglerna i syfte att göra dessa mer riskanpassade och effektiva. En ny svensk lagstiftning bör vara klar före utgången av år 2006. Bankerna ska bl.a. ges möjlighet att utnyttja egna, mer avancerade riskmätningssystem när de mäter sin kapitaltäckning.

EU har beslutat ett *direktiv om finansiella konglomerat* som bl.a. innehåller regler om extra tillsyn av företagsgrupper i vilka ingår flera olika slag av finansiella företag som banker, försäkrings- och värdepappersföretag. Den särskilda tillsynen tar sikte främst på internttransaktioner, riskexponering och

kapitaltäckning. Direktivet ska vara genomfört i Sverige i augusti 2004. Inom Finansdepartementet pågår ett arbete med att ta fram ett förslag som ska remissbehandlas under våren 2004.

Försäkringssektorn

Regeringen gör bedömningen att försäkringstagarnas ställning i traditionella livförsäkringsbolag måste stärkas. Försäkringstagarna bör antingen betraktas enbart som kunder och deras kapital därmed skiljas från bolagets riskkapital eller ges en ökad insyn och inflytande över bolagets styrning. Regeringen anser att det är viktigt att försäkringsbolagens information till försäkringstagarna förbättras. Informationen måste vara relevant och lättbegriplig.

Regeringen anser att lagstiftningen måste moderniseras bl.a. för att underlätta produktutveckling och stimulera konkurrens.

Ett kraftigt negativt trenderbrott har skett i försäkringssektorn. Problemen är mycket internationella och konsekvenserna för svenska bolag har allmänt sett inte varit värre än för bolag i flera andra länder.

För *sakförsäkringsbolagen* gäller det att anpassa premiesättning och andra villkor i syfte att stärka lönsamheten i försäkringsrörelsen. Läget i *livförsäkringsbolagen* är besvärligare såtillvida att det kan ta längre tid att uppnå en helt stabil situation. Livbolagens solvens, dvs. möjligheten att uppfylla de åtaganden som garanterats försäkringstagarna, är emellertid totalt sett fortfarande tillfredsställande. De större livförsäkringsbolag som varit med om börsuppgången under 1990-talet har fortfarande betydande kapitalbuffertar. Solvensen i ett antal mindre livförsäkringsbolag är däremot ansträngd. I vissa bankägda livförsäkringsbolag har under de senaste åren krävts kapitaltillskott från ägarna.

Värdepappersmarknaden

Regeringen gör bedömningen att regleringsarbetet på värdepappersområdet är koncentrerat till att skapa en gemensam värdepappersmarknad inom EU. Regeringen anser att Sverige bör driva ett aktivt arbete för att påverka utformningen av de nya EG-regler som tas fram.

Grundläggande för att värdepappersmarknaden ska fungera effektivt är att den är rättvis och väl genomlyst och att investerarna snabbt får tillgång till korrekt och adekvat information.

Övrig internationell utveckling

Regeringen gör bedömningen att Sverige bör bedriva ett aktivt internationellt arbete för att bekämpa penningtvätt och terroristfinansiering.

Sverige stöder att ökat fokus sätts på de finansiella systemens reglering och stabilitet, inte minst i tillväxtländerna.

Tillsynsfrågor

Regeringen gör bedömningen att tillsynsuppgifterna kommer att öka de närmaste åren, både i omfattning och i komplexitet. Finansinspektionens verksamhet bör vara koncentrerad till de grundläggande målen om ett stabilt finansiellt system och ett gott konsumentskydd. Annan tillsynsverksamhet, t.ex. sådan som rör icke-finansiella företag snarare än finansiella, bör när så är möjligt bedrivas av andra myndigheter eller privata organ.

Den omfattande EG-regleringen för finansiella tjänster, främst på värdepappersområdet, leder till att ökade krav ställs på den offentliga tillsynen.

Finansutskottets ställningstagande

Finansutskottet anser det positivt att regeringen har redovisat sitt handlingsprogram för arbetet med den finansiella sektorn de närmaste åren. Programmet syftar till att skapa förutsättningar för en stabil, effektiv och konkurrenskraftig finansiell sektor. Utskottet anser i likhet med regeringen att sektorn har en viktig roll i samhällsekonomin. Det är viktigt att riksdagen blir informerad om regeringens arbete med frågorna inom EU-samarbetet på detta område. Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Flyttning av livförsäkringssparande

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till att frågan om rätt till flyttning av försäkringssparande utreds inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 1 (c).

Motionerna

I *motion 2002/03:Fi208* av Håkan Juholt (s) anför motionären att fler rapporter visar på den dåliga konkurrensen på pensionsmarknaden och att det därför är viktigt att initiera åtgärder som ökar konkurrensen. Konkurrensverket har uttalat att den flytträtt som införts inte har haft önskad effekt. Verket vill därför ha en tvingande lag om fri flytträtt för liv- och pensionsförsäkringspengar om försäkringsbolagen inte frivilligt inför flytträtten.

I *motion Fi257* av Lena Ek och Roger Tiefensee (båda c) anför motionärerna att det, mot bakgrund av den betydelse försäkringar har för både enskilda och för samhällsekonomin, är viktigt att marknadens funktioner stärks på ett balanserat sätt. Här utgör rätten att flytta sina pensionsmedel mellan olika livbolag en fundamental byggsten. Försäkringstagare som tappat förtroende för det bolag till vilket hon/han anförtror sina sparmedel ska ha rätt att flytta dessa medel till ett annat bolag.

Finansutskottets ställningstagande

Enligt uppgifter som utskottet inhämtat från Regeringskansliet övervägs för närvarande regler om flytträtt för livförsäkringssparande. Biträdande finansministern Gunnar Lund uppgav i december 2003 att frågan ska snabbutredas. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2002/03:Fi208 (s) och Fi257 (c) i denna del.

Översyn m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionerna om krav på en översyn av försäkringsbranschen med hänvisning till de utredningar m.m. som pågår. Jämför reservationerna 2 (kd) och 3 (c).

Motionerna

I *motion Fi13* av Per Landgren m.fl. (kd) anför motionärerna att de till fullo delar regeringens mål och ambition. Men de anser att en genomgripande etisk analys måste komma till stånd för att nå målet med en väl fungerande och förtroendeingivande finansiell sektor. De anser att det är synnerligen otillfredsställande och svårbegripligt att den etiska analysen helt saknas i en programförklaring från regeringen, som skrivits i syfte att åtgärda förtroendekrisen. Motionärerna anför vidare att regeringen i sin programförklaring behöver ta ställning till och deklarerat vilken människosyn och etik som ska ligga till grund för den finansiella sektorn. Med en etisk analys kombinerad med psykologiska och sociologiska redogörelser för hur den finansiella marknadens aktörer beter sig i sin verksamhet, när den undergräver förtroendet och statsmakternas mål, finns en god grund för att tillsammans med professionerna på marknaden lägga fast en handlingsplan för såväl rättslig reglering som icke-rättsliga åtgärder.

I *motion Fi257* av Lena Ek och Roger Tiefensee (båda c) anför motionärerna att människor är beroende av sina försäkringar. Finansinspektionen påpekar i sin rapport 2003:2 att traditionella livförsäkringar genom sin konstruktion är komplicerade och kan vara svåra att förstå. Mot den bakgrunden är det extra viktigt att informationen till livförsäkringstagarna är lättfattlig och att tillsyn och regler säkerställer försäkringstagarnas rättigheter.

Motionärerna anser att en parlamentarisk utredning skyndsamt bör tillsättas efter vunna erfarenheter det senaste decenniet av livbolagens verksamhet. Utredningen bör belysa och föreslå regeländringar som rör bevarande av livbolagens kapital, intressekonflikter, ökar öppenheten och reformerar revisorernas roll för att öka förtroendet för försäkringsbranschen.

I *motion Fi293* av Kenth Högström (s) anför att försäkringsbranschen i Sverige de senaste åren har genomgått en kraftig strukturell förändring med färre aktörer som följd och en närmast ogenomtränglig och svårbegriplig

uppdelning mellan sakförsäkringsbolag, återförsäkringsbolag och livförsäkringsbolag. Motionären anför att en rad internaffärer under senare tid har skakat hela försäkringsbranschens förtroende. Även bolagens egen information ut till marknaden och de enskilda försäkringstagarna har ifrågasatts kraftigt. Motionären anför vidare att det är uppenbart att det krävs en rejäl översyn av branschen, dess villkor och kartelltendenser. I översynen måste ingå att granska övervakningsmyndigheterna och deras övervakningsinstrument.

Finansutskottets ställningstagande

Förutsättningarna för att bedriva försäkringsverksamhet har påtagligt förändrats under det senast decenniet. Det har inneburit att delar av regelverket för försäkringsföretag blivit föråldrat och svåröverskådligt. Utskottet delar motionärernas oro vad gäller etiska frågor och internaffärer som skadar försäkringsbranschens förtroende. Mot bakgrund av detta och de förtroendeproblem som blottlagts på livförsäkringsområdet tillsatte regeringen i oktober 2003 en utredning om nya regler för försäkringsbolag. Den ska se över de olika verksamhetsformerna för försäkringsföretag och föreslå moderna och tydliga regler. Viktiga, vägledande principer i det arbetet är att förbättra insynen och inflytandet för spararna, undanröja intressekonflikter i samband med bolagens styrning och att tydligt hålla isär försäkringstagares och aktieägares intressen. Utredaren ska särskilt granska bl.a. de för- och nackdelar som finns med verksamhetsformen ömsesidiga försäkringsbolag och lämna förslag på en framtida reglering. Utredningen ska avge ett delbetänkande den 30 september 2004 och slutbetänkande den 31 augusti 2005. Utskottet anser att eftersom en utredningen redan är tillsatt bör deras arbete avvaktas innan ställning tas till om en parlamentarisk utredning bör tillsättas.

Enligt uppgifter som utskottet inhämtat har Finansdepartementet under året också i ett kortare perspektiv arbetat med nya regler som ska förstärka skyddet för försäkringstagare i livförsäkringsbolagen. Arbetet innebär en uppföljning av Finansinspektionens rapport *Intressekonflikter i livbolagen* (rapport 2003:2). En promemoria remitterades i december 2003, och avsikten är att lämna en proposition till riksdagen under våren 2004. Bland förslagen finns ökat oberoende i styrelserna, utvidgade jävsregler, en tydligare försäkringstagarroll, krav på riktlinjer för hantering av intressekonflikter samt nya sanktionsmöjligheter för Finansinspektionen. Dessutom föreslås att lagen om finansiell rådgivning ska omfatta även traditionell livförsäkring och att Allmänna reklamationsnämnden ska återuppta prövningen av bl.a. livförsäkringsärenden. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2004.

Placeringsutredningen lämnade sitt slutbetänkande Förslag till ett moderniserat solvenssystem för försäkringsbolag (SOU 2003:84) i september 2003. Betänkandet är för närvarande ute på remiss och ska sedan beredas inom Regeringskansliet. Förslagen i betänkandet syftar till att stärka skyddet av försäkringstagarnas intressen genom att förbättra genomlysningen och ge

försäkringsbolag ökade möjligheter att identifiera, mäta och hantera sina risker. Även Finansinspektionens möjligheter att övervaka försäkringsbolagens verksamhet kommer att förbättras genom dessa förändringar.

Förtroendekommissionen har bl.a. till uppgift att etablera en dialog med näringslivets ägare och företrädare om dagens situation när det gäller förtroendet för näringslivet, bl.a. ska förmånsprogram för företagsledningar granskas. Kommissionen ska redovisa sitt arbete den 31 mars 2004.

Finansinspektionen följer noga hur både solvensen och den kollektiva konsolideringen utvecklar sig i bolagen. Inspektionen granskar också gällande koncerninterna avtal hos livbolagen, skärper kraven på att bolagen ska redovisa löner och bonus.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna Fi13 (kd), Fi257 (c) i denna del och Fi293 (s).

Kollektiva hemförsäkringar

Utskottets förslag i korthet

I motionerna föreslås att kollektiva hemförsäkringar ska förbjudas. Utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till att det inte finns skäl att frångå riksdagens tidigare ställningstagande.

Jämför reservation 4 (m, fp, kd, c).

Motionerna

I *motion 2002/03:Fi211* av Kent Olsson (m) och *motion Fi215* av Kent Olsson och Ulf Sjösten (båda m) anför motionärerna att varje individ själv måste få välja vilket försäkringsbolag han eller hon vill anlita. Samtliga fackförbund som har valt att teckna kollektiva hemförsäkringar för sina medlemmar har tecknat sina försäkringar i Folksam. Andra bolag har inte givits tillfälle att vara med och konkurrera. Fackförbunden har valt att stödja det fackföreningsägda Folksam utan att veta om deras medlemmar gynnas. Motionärerna förespråkar att ett förbud mot kollektiva hemförsäkringar bör införas.

Tidigare riksdagsbehandling

Finansutskottet har tidigare behandlat likalydande motioner angående kollektiva hemförsäkringar i betänkandena 2001/02:FiU13, 2000/01:FiU18, 1999/2000:FiU15, 1998/99:FiU28, 1997/98:FiU15 och 1996/97:FiU18. Motionssyrkanden om kollektiva hemförsäkringar har dessförinnan behandlats av näringsutskottet vid ett flertal tillfällen, senast i betänkande 1993/94:NU5.

Finansutskottets ställningstagande

Regeringen lämnade i maj 2003 en lagrådsremiss – med förslag till en ny försäkringsavtalslag – till Lagrådet. Av remissen framgår att lagen om försäkringsavtal bör för den försäkrades del bara reglera förhållandet till försäk-

ringsbolaget. Rättsförhållandet mellan den försäkrade och den som ordnar försäkringen – t.ex. en organisation som den försäkrade tillhör – hör i första hand till associationsrätten och ligger utanför försäkringsområdet. I remissen tar regeringen således inte ställning till frågan om kollektiva försäkringar. Det sägs att om det behöver göras en översyn av reglerna, som t.ex. rör behörigheten att företräda enskilda medlemmar eller anslutningsformer, får detta ske i ett annat sammanhang.

Utskottet har vid samtliga tillfällen då motioner angående kollektiva hemförsäkringar behandlats avstyrkt motionerna, och riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag. Utskottet anförde bl.a. följande i betänkande 2001/02:FiU13: Utskottet anser alljämt att det inte bör införas några särskilda rörelse- eller tillsynsregler för gruppförsäkringar. Som utskottet tidigare konstaterat bör de särförhållanden som råder för gruppförsäkringar beaktas inom ramen för de allmänna rörelsereglerna.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna 2002/03:Fi211 (m) och Fi215 (m).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Flyttning av livförsäkringssparande, punkt 2 (c)

av Jörgen Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om flyttning av livförsäkringssparande. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Fi257 i denna del och avslår motion 2002/03:Fi208.

Ställningstagande

Jag anser mot bakgrund av den betydelse som försäkringar har både för enskilda och för samhällsekonomin att det är viktigt att marknadens funktioner stärks på ett balanserat sätt. Rätten att flytta sina pensionsmedel mellan olika livbolag är en fundamental byggsten. Jag anser att försäkringstagare som har tappat förtroende för det bolag till vilket hon eller han anförtror sina sparmedel ska ha rätt att flytta dessa medel till ett annat bolag. Med det anförda föreslår jag att riksdagen bifaller motion Fi257 (c) i denna del.

2. Översyn m.m., punkt 3 (kd)

av Mats Odell (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om översyn m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Fi13 och avslår motionerna 2003/04:Fi257 i denna del och 2003/04:Fi293.

Ställningstagande

Jag delar till fullo regeringens mål och ambition. Men jag anser att en genomgripande etisk analys måste komma till stånd för att nå målet med en väl fungerande och förtroendeingivande finansiell sektor. Det är synnerligen otillfredsställande och svårbegripligt att den etiska analysen helt saknas i en programförklaring från regeringen. Jag anser att regeringen i sin programför-

klaring behöver ta ställning till och deklarerar vilken människosyn och etik som ska ligga till grund för den finansiella sektorn. Med en etisk analys kombinerad med psykologiska och sociologiska redogörelser för hur den finansiella marknadens aktörer beter sig i sin verksamhet, när den undergräver förtroendet och statsmakernas mål, finns en god grund för att tillsammans med professionerna på marknaden lägga fast en handlingsplan för såväl rättslig reglering som icke-rättsliga åtgärder. Med det anförda föreslår jag att riksdagen bifaller motion Fi13 (kd) och avslår motionerna Fi257 (c) i denna del och Fi293 (s).

3. Översyn m.m., punkt 3 (c)

av Jörgen Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om parlamentarisk översyn m.m. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2003/04:Fi257 i denna del och avslår motionerna 2003/04:Fi13 och 2003/04:Fi293.

Ställningstagande

Människor är beroende av sina försäkringar. Finansinspektionen påpekar i sin rapport (2003:2) att traditionella livförsäkringar genom sin konstruktion är komplicerade och kan vara svåra att förstå. Jag anser att det mot den bakgrunden är extra viktigt att informationen till livförsäkringstagarna är lättfattlig och att tillsyn och regler säkerställer försäkringstagarnas rättigheter.

Jag anser att en parlamentarisk utredning skyndsamt bör tillsättas efter vunna erfarenheter det senaste decenniet av livbolagens verksamhet. Utredningen bör belysa och föreslå regeländringar som rör bevarande av livbolagens kapital, intressekonflikter, ökar öppenheten och reformerar revisorernas roll för att öka förtroendet för försäkringsbranschen. Med det anförda föreslår jag att riksdagen bifaller motion Fi257 i denna del (c) och avslår motionerna Fi13 (kd) och Fi293 (s).

4. Kollektiva hemförsäkringar, punkt 4 (m, fp, kd, c)

av Mats Odell (kd), Gunnar Axén (m), Christer Nylander (fp), Tomas Högström (m), Cecilia Widegren (m), Gunnar Nordmark (fp) och Jörgen Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kollektiva hemförsäkringar. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Fi211 och 2003/04:Fi215.

Ställningstagande

Vi anser att varje individ själv måste få välja vilket försäkringsbolag han eller hon vill anlita. Samtliga fackförbund som har valt att teckna kollektiva hemförsäkringar för sina medlemmar har tecknat sina försäkringar i Folksam. Andra bolag har inte givits tillfälle att vara med och konkurrera. Fackförbunden har valt att stödja det fackföreningsägda Folksam utan att veta om deras medlemmar gynnas. Vi anser att ett förbud mot kollektiva hemförsäkringar bör införas. Med det anförda föreslår vi att riksdagen delvis bifaller motionerna 2002/03:Fi211 (m) och 2003/04:Fi215 (m).

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2002/03:141 Staten och den finansiella sektorn.

Följdmotion

2003/04:Fi13 av Per Landgren m.fl. (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en fördjupad etisk analys i syfte att tillsammans med branschen återskapa allmänhetens förtroende.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002

2002/03:Fi208 av Håkan Juholt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konkurrens på pensionsmarknaden.

2002/03:Fi211 av Kent Olsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kollektiva hemförsäkringar.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:Fi215 av Kent Olsson och Ulf Sjösten (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kollektiva hemförsäkringar.

2003/04:Fi257 av Lena Ek och Roger Tiefensee (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en parlamentarisk utredning rörande livbolagens kapital, intressekonflikter, information, revisorers roll samt en fri flyttningsrätt för sparare/konsumenter.

2003/04:Fi293 av Kenth Högström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av en rejäl översyn av försäkringsbranschen i syfte att stärka försäkringstagarnas ställning.

BILAGA 2

Finansutskottets offentliga utfrågning

Finanssektorns stabilitet

Tid: Tisdagen den 25 november kl. 9.30–11.30

Lokal: Skandiasalen i Neptunus

Inbjudna

Vice riksbankschef Lars Nyberg

Generaldirektör Ingrid Bonde, Finansinspektionen

Hans Bäckström expert, Finansinspektionen

Deltagare

Sven-Erik Österberg (s) ordförande

Mikael Odenberg (m) vice ordförande

Mats Odell (kd)

Christer Nylander (fp)

Lena Ek (c)

Yvonne Ruwaida (mp)

Bo Bernhardsson (s)

Siv Holma (v)

Ordföranden: Jag ber att få hälsa er hjärtligt välkomna till denna offentliga hearing beträffande bland annat stabiliteten i de ekonomiska systemen. Jag ber att få hälsa medier och besökare välkomna och framför allt vice riksbankschef Lars Nyberg och generaldirektören för Finansinspektionen Ingrid Bonde. Ingrid Bonde har medarbetaren Hans Bäckström med sig och Lars Nyberg har medarbetaren Martin Andersson med sig. Ni är också hjärtligt välkomna.

Lars Nyberg får inleda. Vi börjar med föredragningar från Riksbanken och Finansinspektionen. Därefter tar vi en kort kaffepaus innan vi övergår till frågorna från utskottets ledamöter.

Lars Nyberg: Låt mig börja med att tacka för att jag får komma hit och prata om Riksbankens arbete med finansiell stabilitet. Ni brukar annars lyssna på Lars Heikensten, som pratar om inflationsrapporten och vårt arbete med penningpolitiken. Det känns viktigt att vi också får prata om stabilitetsarbetet, så det är vi glada för.

Efter bankkrisen började Riksbanken bygga upp en kunskap och en analytisk kapacitet kring stabilitetsfrågorna. Hösten 1997 publicerade vi den första rapporten med en mer sammanhållen analys av den finansiella stabiliteten. Vi var då den första centralbank som presenterade sin syn offentligt när det gäller just stabilitetsfrågorna. Andra länder har varit mer tveksamma, och är det delvis fortfarande, till att tala öppet om de frågorna. De menar att det inte går att vara öppen om en kris skulle inträffa. Vår attityd i Riksbanken har varit och är fortfarande att det faktiskt är bättre att vara öppen. Genom att tidigt diskutera risker och sårbarhet kan man också ha en större chans att undvika kriser. Till detta kommer att erfarenheterna av öppenhet inom prisstabilitetsområdet var goda.

I dag har ett trettio-tal länder följt efter och ger ut stabilitetsrapporter. Återkommande finansiella kriser har gjort det tydligt att det alltid kommer att finnas problem att förhålla sig till och att myndigheterna därför kan vara hjälpta av ett strukturerat sätt att se på finansiell stabilitet.

I fokus för arbetet med finansiell stabilitet står alltid bankerna. Det beror på att bankerna är de institut som svarar för att betalningssystemet fungerar. Erfarenheterna visar att om inte privatpersoner och företag kan utföra vanliga betalningar, eller om kreditfunktionen i samhället störs, får det starka negativa effekter för hela ekonomin. Försäkringsbolagen är också viktiga men de är inte systemkritiska på samma sätt som bankerna. Jag tänkte återkomma kort till försäkringsbolagen så småningom eftersom de onekligen är aktuella i dagsläget. Det mesta tror jag dock att Ingrid Bonde kommer att prata om, när det gäller de frågorna.

Bankerna verkar inom ett starkt regelverk och är föremål för samhällets tillsyn. Finansinspektionen har huvudansvaret för övervakningen av de enskilda bankerna. Riksbanken ser på banksystemet som helhet och försöker

bedöma vilka risker som på kort och lång sikt kan byggas upp i detta. Självklart överlappar Finansinspektionens och Riksbankens uppgifter varandra till en del, men det är ibland fruktbart att nalkas ett problem med lite olika perspektiv. Jag tycker också att samarbetet mellan myndigheterna fungerar alldeles utmärkt. Det säger jag inte bara därför att jag har Ingrid Bonde på min högra sida, utan därför att jag faktiskt menar det.

Efter den här bakgrunden om Riksbankens stabilitetsarbete tänkte jag komma in på den senaste bedömningen av det finansiella systemet, den som kom in går och som ni förhoppningsvis har fått i era fack.

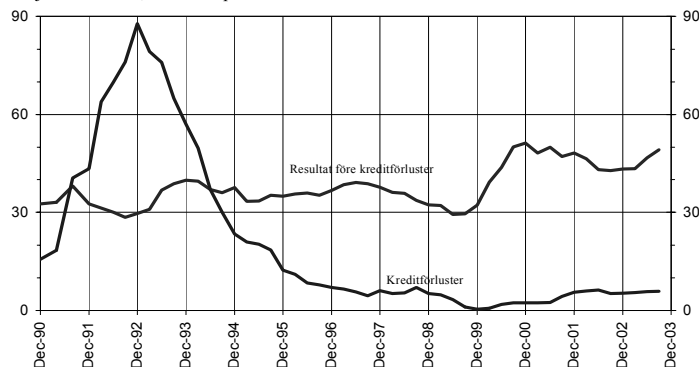
Utgångspunkten är, som alltid i sådana här bedömningar, den allmänna konjunkturbilden. En förbättrad konjunkturbild ökar normalt sett bankernas lönsamhet och därmed också motståndskraften i det finansiella systemet – på kort sikt, kanske man ska tillägga. En lång konjunkturuppgång kan leda till överoptimism och obalanser i tillgångspriserna, som vi har sett i ett antal fall. Det drabbar bankerna senare, i form av kreditförluster.

Just nu ser den totala konjunkturbilden mer positiv ut än för ett halvår sedan. Det är ingen tvekan om det. Det gäller både Sverige och omvärlden, även om konjunkturbilden är något splittrad. Utsikterna är goda i USA och flera tillväxtekonomier och Japan, men mindre gynnsamma i Europa. Sverige ligger fortfarande och väger. Vi får somliga positiva signaler, andra mer tveksamma.

De svenska storbankerna uppvisar nu ökad lönsamhet igen för första gången sedan år 2000. Det beror delvis på att börsen åter stärkts, men också på att bankerna har dragit ned på sina kostnader och att deras ränteintäkter fortsatt att växa. Bankerna har förbättrat sin förmåga att klara oväntade förluster. Kreditförlusterna gick ned efter krisen och har hållit sig låga sedan dess. Lönsamheten fick en skjuts uppåt 1999, men det var en fråga om konsolidering. Det var Nordea som expanderade i Norden. Sedan har den fallit sakta för att nu åter öka.

Resultat för kreditförluster samt kreditförluster (netto) i storbankerna, summerat över fyra kvartal.

Miljarder kronor, 2003 års priser

Källa: Bankernas resultatrapporter och Riksbanken

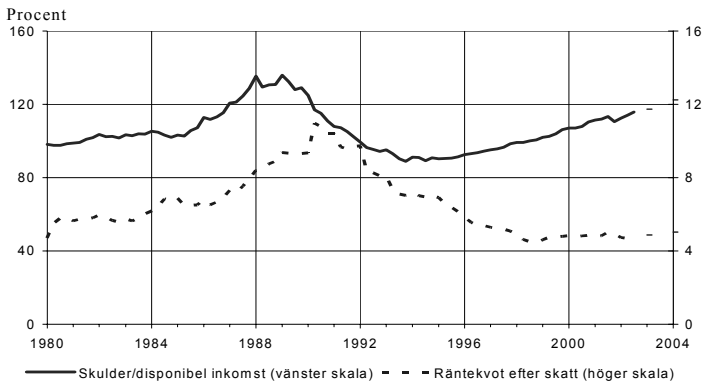
Primärkapitalet har ökat under de senaste två åren och ligger nu på i genomsnitt strax över 7 %, vilket är tillfredsställande i rådande konjunkturläge.

Vi tittar mycket på låntagarna. Det är de som bestämmer om bankerna på sikt klarar sin ekonomi. Och hälften av låntagarna finns faktiskt i dag utanför landets gränser. Så internationellt har det svenska storbankssystemet blivit. Företagssektorn, som är den största låntagargruppen, och som traditionellt har orsakat bankerna kreditförluster, har minskat sin skuldbörda i förhållande till det egna kapitalet. De bör också kunna dra nytta av ett förbättrat konjunkturläge, vilket är positivt. Fastighetsföretagen, som ni minns verkligen trasslade till det under krisen i början på 90-talet, känner visserligen av de fallande priserna och hyrorna i kontorsfastigheter, men de har skuldsatt sig mycket måttligt och har resultat som mer än väl täcker deras räntekostnader. Vi är alltså långt ifrån den situation som rådde i slutet av 1980-talet.

Hushållen är värda en särskild mäska. Hushållens skuldbörda har faktiskt vuxit under hela konjunkturavmattningen. Skuldernas andel av inkomsterna närmar sig nu de nivåer som rådde före krisen i början av 90-talet. Det finns dock en viktig skillnad, att ränteutgifterna utgör en betydligt lägre andel av inkomsterna än de gjorde då eftersom räntorna är så mycket lägre. De höga skulderna är alltså möjliga att bära.

Det finns alltid anledning att vara vaksam när det gäller hushållens skuldutveckling, även om man ska komma ihåg att hushållen aldrig orsakat bankerna sådana förluster att de utgjort en fara för den finansiella stabiliteten. Men det är naturligtvis också möjligt att skuldökningen delvis är en anpassning till en ekonomi med lägre inflation än tidigare. Mönstret med stigande hushållsupplåning syns i många industriländer som under det senaste decenniet lyckats få bukt med inflationen. Då osäkerheten är lägre om vad den framtida inflationen och därmed ränteläget kommer att bli, är långivarna mer villiga att låna ut pengar. Samtidigt är låntagarna mer villiga att ta lån, dels därför att räntorna är låga, dels för att de känner sig säkra på att räntorna förblir låga i framtiden. Då tar de på sig större skulder.

Hushållens skulder i förhållande till disponibel inkomst och hushållens räntekvot

Källa: SCB och Riksbanken

Hushållens vilja att ta lån ökar emellertid också efterfrågan på bostäder och priserna på bostadsmarknaden. Det har vi observerat både i Sverige och i andra länder. Priserna på bostäder har ökat med nästan 60 % sedan 1997 i löpande priser och i stort sett också i reala priser. Till skillnad från priserna på kommersiella fastigheter har de inte fallit under de senaste årens konjunkturavmattning. Först nu ser vi en viss avmattning.

Betyder det att vi kan misstänka att det finns en spekulativ bubbla på bostadsmarknaden? Jag tror inte det, även om tendenser till det skymtar i Stockholm och kanske också i någon av de andra storstäderna. Vi ser inga tecken på att bostäder köps som investeringsobjekt för att hyras ut i väntan på att priserna ska öka ytterligare, vilket vore oroande. Sådana tecken finns i ett par andra europeiska länder. Prisuppgången på bostadsmarknaden i Sverige förefaller, såvitt vi kan se, bero på fundamentala faktorer. Låga räntor, stigande inkomster och begränsat bostadsbyggande räcker långt för att förklara prisutvecklingen.

Låt mig nu lägga några ord på försäkringsbolagen. De har ju blivit mycket uppmärksammade i pressen under senare tid. Krisen i livbolagen har faktiskt jämförts med bankkrisen i början av 90-talet, och oro finns för att följdverkningarna för samhället ska bli lika stora. Så är inte fallet. Livbolagens agerande äventyrar inte det finansiella systemets grundläggande funktioner att förmedla betalningar, att tillhandahålla krediter och att hantera risker. Det som kan inträffa är att de som sparar i livbolagen väljer att spara någon annanstans, om de nu kan flytta sitt sparande över huvud taget. Under alla omständigheter blir det naturligtvis färre som tecknar nya livförsäkringar. Det är tråkigt för livbolagen, men det har liten betydelse för stabiliteten i det finansiella systemet.

I och för sig är det beklagligt att den berättigade kritiken mot livbolagen också drabbar deras produkter, särskilt den traditionella livförsäkringen. Traditionell livförsäkring är nämligen en utmärkt produkt för alla som hoppas leva länge. Försäkringsmomentet omfattar vad aktuarierna kallar livsfallsrisk, det vill säga just risken att leva länge. Man försäkrar sig helt enkelt om en förutbestämd inkomst under livet. Det kan ske genom att livsfallsrisken jämnas ut över ett stort försäkringskollektiv. Det är en unik produkt och en sparform som förtjänar ett bättre öde än att försvinna i en förtroendekris. Alla som inte vet exakt när de ska dö, och det gäller väl de flesta av oss, har anledning att fundera över livförsäkringens fördelar.

Den allvarliga följden av livbolagens problem är, enligt min mening, att förtroendet för det finansiella systemet i sin helhet kan ha fått sig en törn. Som sparare känner vi oss lurade, både av svikna löften om återbäring som visat sig vara luft och av girigheten i somliga förmåner och bonusprogram. Lågt förtroende för de institut som arbetar på de finansiella marknaderna tenderar att försämra kapitalbildningen och det förlorar alla på i längden. Fungerande finansiella marknader är en förutsättning för god tillväxt.

Jag har många andra synpunkter på livbolagen, men dem sparar jag till frågestunden.

Låt mig avslutningsvis rikta blicken framåt och diskutera några av de utmaningar som kan möta oss när det gäller den finansiella stabiliteten. De är alla knutna till vårt ökande internationella beroende. Integrationen av de finansiella marknaderna i Europa börjar bli en realitet. Det betyder också att beroendet mellan ländernas banksystem successivt ökar. Ett problem inom ett land kan på det viset spridas också till andra länders banksystem. Det ställer nya krav på tillsyn, övervakning och regelverk.

För att åstadkomma en inre marknad för finansiella tjänster arbetar EU med att så långt som möjligt införa ett regelverk för finansiella företag som är gemensamt för hela unionen. Med ett sådant regelverk på plats skulle bankerna kunna konkurrera på lika villkor, och en gemensam marknad med de mest konkurrenskraftiga företagen skulle kunna växa fram.

Det är ett viktigt initiativ. En gemensam lagstiftning är ofta en förutsättning för att långtgående integration ska komma till stånd. Den integration som hittills har skett har varit mycket positiv för tillväxten även om det är svårt att kvantifiera de exakta effekterna. Det har gjorts studier som pekar på att ökad finansiell integration i Europa skulle kunna öka tillväxten med omkring 0,5 % årligen.

Risken är emellertid att harmoniseringen i sig gör att regelverket blir mer omfattande och mer betungande för bankerna än vad som egentligen är önskvärt. I sin iver att värna stabiliteten riskerar reglerarna att glömma bort effektiviteten. Om regelverket ska harmoniseras mellan många länder finns det en risk att den striktaste regleringen blir den som blir dominerande. Motviljan mot att lätta på redan existerande regleringar är ofta mycket större än motviljan mot att strama upp regelverk ytterligare. Den största gemensamma nämnan ligger närmare till hands än den minsta gemensamma nämnan i ett sådant arbete.

Ambitionen kan heller inte vara att reglera bort alla potentiella problem. Då reglerar vi också bort konkurrens och effektivitet, precis som vi gjorde i Sverige fram till mitten av 1980-talet. Därför är det inte osannolikt att vi även i framtiden kommer att få se bubblor på tillgångsmarknaderna och banker som expanderat för kraftigt eller av andra skäl råkat i problem. Sådana situationer måste vi kunna hantera utan att de utvecklas till systemkriser. Det löpande arbetet med finansiell stabilitet är ett sätt att arbeta med dessa frågor, inte minst när det gäller systemets känslighet för bubblor. Men det behövs också en lagstiftning som kan stödja arbetet vid en kris, och det saknar vi för närvarande i flera länder, bland annat i Sverige. Banklagskommittén lade dock år 2000 fram ett förslag till sådan lagstiftning för svensk del. Vi kan bara hoppas att en proposition i ärendet kommer innan behovet blir akut.

Att hantera en bankkris hemmavid kan vara knepigt nog, det har vi sett. Att hantera den över gränserna är med all sannolikhet än svårare. Låt mig ta ett exempel. Nordea är efter den senaste ombildningen en svensk bank med döttrar i övriga nordiska länder. Marknadsandelarna ligger på ungefär 40 % i Finland, 25 % i Danmark, 20 % i Sverige och 15 % i Norge. Nu vill banken omvandla de här döttrarna till filialer. Då blir Nordea en helsvensk bank med

potentiellt systemviktiga filialer i övriga länder. Tillsyn och krishantering blir i princip en svensk fråga enligt nuvarande EU-lagstiftning. Ingrid Bonde får hela ansvaret för Nordens banksystem. Är man då i Finland tillfreds med att vi i Sverige ansvarar för den i särklass viktigaste delen av det finska banksystemet? Har man det förtroendet för Ingrid och hennes medarbetare, och för övrigt för Riksbanken? Nästa fråga är om vi i Sverige är villiga att lösa en bankkras i Finland, med alla de uppoftningar det kan innebära för de svenska skattebetalarna. Svaren på de frågorna är inte självklara. Det är ganska uppenbart att nuvarande lagstiftning i EU inte är anpassad till banker med systemviktiga filialer. En artikel i vår stabilitetsrapport handlar just om detta problem.

I sammanfattning: Vi behöver harmoniserade regler för den finansiella sektorn i Europa, men det är viktigt att hålla emot de krafter som vill göra dem onödigt omfattande. Vi behöver också den lag om krishantering i Sverige som vi väntat länge på. Och vi behöver en ny lagstiftning i EU för att hantera gränsöverskridande banker. Det kan räcka som önskelista för i dag.

Ingrid Bonde: Tack för att även vi från Finansinspektionen fick möjlighet att komma hit och tala om den finansiella sektorns stabilitet. Vi bedriver sedan ett antal år ett arbete med att analysera de finansiella aktörernas riskuppbud och det finansiella systemets risker som planläggning för vårt arbete, det vill säga tillsynen av att det sker på ett tillfredsställande sätt.

Hans Bäckström, som har skrivit den rapport som jag hoppas att ni alla har fått möjlighet att ta del av, kommer att gå igenom rapporten. Efteråt tänkte jag göra några konkluderande kommentarer och knyta an till det Lars Nyberg sade tidigare.

Hans Bäckström: Jag tänkte kort ta upp huvuddragen i den rapport vi lämnade till regeringen den 15 oktober, för drygt en månad sedan.

Till att börja med kan det vara bra att nämna hur vi som tillsynsmyndighet ser på stabilitet. Det är ett begrepp som kan innefatta mycket och man kan ha mer eller mindre vida definitioner av det.

I vårt perspektiv, i detta sammanhang, tänker vi på stabilitet på två olika nivåer. Vi har stabiliteten i systemet, som Lars Nyberg var inne på. Det är en angelägenhet för oss. Ett stabilt finansiellt system är ett system som kan upprätthålla finanssektorns grundläggande funktioner: betalningsförmedling, kreditförsörjning och så vidare. Den andra dimensionen, som är speciell för oss som tillsynsmyndighet, är att se på stabiliteten i de enskilda finansiella företagen. Företagen ska kunna uppfylla de åtaganden de har mot insättare och försäkringstagare. Det är den grundläggande, fundamentala konsument-skyddsfrågan på det finansiella området. Konsumentskyddet är ju vid sidan om systemstabiliteten det andra huvuduppdrag vi har.

Det finns naturligtvis också en återkoppling mellan stabiliteten på företagsnivå och på systemnivå. Finansiella kriser uppstår inte i tomma luften. De kommer till uttryck i ett finansiellt företag. Sedan sprids de i sämsta fall till andra företag. Även den kopplingen finns mellan de två nivåerna.

Stabiliteten kan hotas av olika typer av störningar – av finansiella störningar som kreditförluster, solvensproblem, likviditetsproblem och av operativa störningar som kan vara alltifrån datahaverier och sabotage till naturkatastrofer. Också förtroendestörningar kan påverka stabiliteten. Det klassiska exemplet är bankpaniken, *the run on the bank*, när insättarna rusar i väg och tar ut sina pengar ur en bank som man av någon anledning misstror. I normalfallet sänker det en bank och i förlängningen kanske även andra banker. Det finns en klar koppling mellan å ena sidan förtroendet för företagen och systemet och å andra sidan stabiliteten.

Det finns också en annan dimension av förtroendet som är mer aktuell. Lars Nyberg snuddade vid den. Det gäller förtroendestörningar och effektiviteten i systemet. Om en mer successiv urgröpning av förtroendet leder till att placerrare, kunder, lämnar produkter, marknader och instrument som, om de är rätt skötta, fungerar väl och är rationella i ett samhällsekonomiskt perspektiv, innebär det en effektivitetsförlust i systemet.

Där är livbolagsproblematiken ett exempel. Man kan få en effekt där man överger pensionssparandet, som i grunden är en ganska vettig och rationell form av sparande. Detta kan naturligtvis ses som en effektivitetsförlust i systemet. Ett annat mer hypotetiskt exempel, men som kanske är ännu mer handgripligt, är om vi skulle få någon form av kris i kontokortshanteringen. Det skulle kunna upptäckas något slags djupgående säkerhetsproblem som gör att människor slutar använda kontokort och i stället börjar betala kontant i stor omfattning. Det är ganska uppenbart att det skulle bli mycket större hanteringskostnader och stora effektivitetsförluster. Man kan alltså säga att förtroende är en förutsättning både för stabilitet och effektivitet i systemet.

Detta gällde bakgrunden. Rapportens syfte är som tidigare att bedöma stabilitetsförutsättningarna på ett å två års sikt utifrån det finansiella läget i företagen och utifrån de iakttagelser och det löpande tillsynsarbete som vi bedriver. Detta kopplar vi samman med en bild av omvärldsutvecklingen framöver. Vi har inte som syfte att göra prognoser för utvecklingen vare sig när det gäller stabilitetsrisker eller annat. Poängen är att försöka identifiera de faktorer och förhållanden som vi tycker är viktiga och som man bör uppmärksamma. Vi själva ska naturligtvis uppmärksamma dem i tillsynsarbetet också.

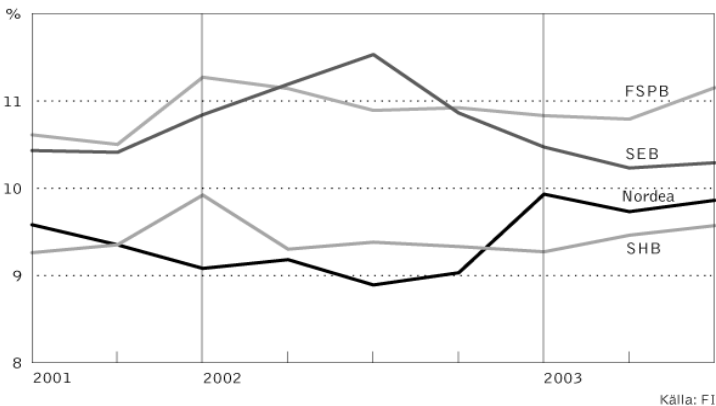
Jag går nu över på själva rapporten. Det finns två huvudblock. Det är de två huvudbranscherna, som vi har tittat närmare på – dels bankerna, dels försäkringsbolagen. När det gäller bankerna finns det inte så mycket att tillägga till det som Lars var inne på. Vi har en positiv utveckling. Bankerna har god lönsamhet och god kapitaltäckning trots den ganska bleka konjunkturbild som vi har haft under de senaste åren.

Utifrån de iakttagelser som vi kan göra när det gäller tillsyn ser vi inte heller några tecken på en oroväckande riskuppbyggnad i systemstabilitetsmässig mening. Om vi till detta lägger den förbättrade konjunkturbild som vi har så blir vår huvudslutsats att läget är stabilt och förmodligen kommer att bli fortsatt stabilt. Dock finns det naturligtvis alltid brasklappar som man bör tillfoga i sådana här sammanhang. För det första kan den makroekonomiska utvecklingen som alla vet ta en annan väg än den man tänker sig. Det har hänt förr, och det kan hända igen. Det vet man aldrig. För det andra finns operativa risker, som är ännu mer oförsägbara. Det finns händelser som kan inträffa utan någon som helst förvarning och vars omfattning är ännu mer omöjlig att känna till på förhand. Här krävs det också en mental och även en praktisk beredskap.

På lite sikt kan vi se att de svenska bankerna bland annat diversifierar sig ganska kraftigt geografiskt, framför allt i vårt närområde. Det gäller Baltikum, övriga Norden, Tyskland och Polen. Detta är inte nödvändigtvis någon negativ faktor ur stabilitetssynpunkt, men man kan ändå konstatera att det komplicerar riskbilden. Det blir en mer komplex bild att hantera och det ställer större krav på samarbete mellan centralbanker, tillsynsmyndigheter och alla som är involverade i detta. Det är en notering som jag tycker är värd att göra.

Utöver bilden på kreditförluster som Lars visade tidigare kan jag visa den här bilden på kapitaltäckningsgraden som ytterligare en indikation. Jag har hämtat bilden från rapporten och fyllt i för hand vad som har hänt under det tredje kvartalet. Det är en fortsatt stabil och ganska betryggande bild. Man ligger på gott avstånd från den 8-procentiga miniminivån. I de flesta fall har man också förbättrat kapitaltäckningsgraden. Detta styrker den bild av stabilitet som vi tycker oss se.

Kapitaltäckningsgrad i storbankerna

På försäkringssidan ser det som bekant lite annorlunda ut. Det finns två separata huvudproblemområden. Dels handlar det om solvensen i bolagen, dels handlar det om den så kallade kollektiva konsolideringen. När det gäller solvensen så handlar det om bolagens stabilitet och deras förmåga att uppfylla sina garanterade åtaganden gentemot försäkringstagaren. Det finns två olika omvärldsutvecklingar under de senaste åren som bägge har varit negativa sedda ur livbolagens synvinkel med tanke på deras solvens. Det gäller för det första, och uppenbart, börsutvecklingen. Den har ju varit negativ och den har sänkt värdet på de aktietillgångar som man har. För det andra har det varit en räntenedgång, där bilden är mer sammansatt. På tillgångssidan har man en positiv effekt, men på skuldsidan får man i slutändan en negativ effekt genom att den så kallade högsta räntan som diskonterar de avsättningar som man måste göra för att trygga sina åtaganden måste sänkas, givet det regelverk som vi har. Mekaniken i detta finns beskriven lite grann i rapporten. Det hela "kokar ned" till att nettoeffekten av en räntesänkning också blir en solvensförsämring. Summa summarum har livbolagen klämts från två olika håll, med känt resultat.

Om vi ser framåt så kan man säga att givet den konjunkturbild som vi har med en successivt ökande tillväxt så framstår fortsatta sänkningar av den högsta räntan som osannolika. Vi ser alltså inte att det är sannolikt att de påfrestningarna växer, utan snarare tvärtom. Detta är ett skäl till att vi bedömer att de garanterade åtagandena inte är hotade. Vi har dessutom, vilket kanske är bekant, en särskild grupp som följer de bolag som ligger sämst till i solvensavseende.

Den andra huvudfrågan gäller den kollektiva konsolideringen, som det heter. Till att börja med kan man säga att det kanske är ett lite missvisande begrepp. Konsolidering är ju ett ord som man normalt associerar med en balansräkningsvärld, och med stabilitet och kapitalstyrka. Det handlar det dock inte om här. Detta är egentligen ingen stabilitetsfråga alls, utan en ren konsumentfråga. Det handlar om att anpassa de utbetalningar som man ska göra till de faktiska tillgångsvärden som man har. Det gäller att hitta en i någon mening rättvis och rimlig fördelning mellan olika kategorier av försäkringstagare – mellan dem som fortfarande sparar och dem som är under utbetalning. Framför allt är det i praktiken en informationsfråga. Det handlar om att kunna kommunicera med dem som sparar när det gäller hur det här fungerar. Det är kanske framför allt här som man ganska grundligt har misslyckats.

Man kan naturligtvis avvika från önskad nivå på kollektiv konsolidering från tid till annan beroende på hur tillgångsvärden och så vidare utvecklas. Poängen är att detta normalt ska återanpassa sig självt inom inte alltför vida tidsramar. Men om man kommer mer fundamentalt snett så måste man göra någonting annorlunda. Med den utveckling som har varit är det detta som man nu har ställt inför. Inspektionen har ett allmänt råd som bolagen har att följa om en avvikelse från den målsatta nivån som man har för konsolidering. Man får avvika högst 36 månader. Givet de omvärldsförutsättningar som vi be-

dömer som någorlunda realistiska har vi dragit slutsatsen att man inte kommer att komma i mål på den tiden från den nivå som man befinner sig på i flera fall. Som vi bedömer det måste ett antal bolag vidta vad man kallar för en momentan reallokering för att kunna hantera detta.

Detta summerar huvuddragen i vår rapport. Du får väl fylla på, Ingrid!

Ingrid Bonde: Om jag ska försöka summera och knyta an till det som Lars Nyberg sade så kan man säga att den stora frågan för oss alla just nu är: Hur kommer den förtroendebatt som i dag pågår att påverka det finansiella systemet? Jag håller med Lasse Nyberg om att vi ännu inte har sett en ekonomisk konsekvens av diskussionen. Folk fortsätter att spara. De sparar måhända i andra produkter, och det är måhända marknadsandelar som förändras mellan bolagen för olika produkter. Men man fortsätter att spara. Vi har alltså ännu inte sett något stabilitetseffekt av det hela.

Det som är nytt i tillsynsaspekt och som gör att vi från inspektionen inte kan lägga detta åt sidan är att det under de senaste tre fyra åren har skett ett paradigmskifte i tillsynen av de krafter som har varit i rörelse i det finansiella systemet. Det handlar om att konsumenterna i sin kollektiva kraft faktiskt har lyckats påverka systemet under de senaste åren. Det har vi aldrig tidigare sett i finansiella kriser. Tidigare har det alltid varit de professionella aktörerna som på ett eller annat sätt har slagits mot varandra, men vi har nu sett att konsumenterna i kraft av sin mängd – av att de är så många – faktiskt reagerar och flyttar på sig.

Även om vi ännu inte har sett en effekt för svensk del på det långsiktiga sparandet så är detta en tillsynsfråga att följa nogsamt: Kommer denna förtroendedimension att påverka konsumenterna ytterligare? Hur kommer de att agera, och hur ser det ut runt hörnet? Jag tror inte att vi har sett konsekvenserna av det här ännu. Det är svårt att säga, men vi kan bara precis som Riksbanken vara glada att det inte har påverkat det långsiktiga sparandet i Sverige ännu. Det är viktigt för oss att i ett tillsynsperspektiv nogsamt följa detta för att se vad det måhända får för ytterligare konsekvenser. Detta är en ny tillsynsfråga, och den har gjort att vi i vårt arbete har breddat vår tillsyn från att ha tittat på aktörerna själva och hur de ser ut och fungerar till att även se på hur konsumenten rör sig. Detta är en viktig konklusion, som påverkar vårt arbete.

Den andra konklusionen var Lars Nyberg också inne på. Det är korrekt att banksystemet är stabilt. Den kris som vi ser på livbolagen är inte tillnärmelsevis lik den kris som vi såg i banksystemet under tidigt 90-tal, utan detta är en annan typ av diskussion. Samtidigt finns det något som jag tycker är bra med den situation som nu har uppstått – det som vi på inspektionen brukar kalla för ett ansträngt läge. Det har nämligen lett till en hälsosam utveckling. Trots allt är det när det har varit kriser eller ansträngda lägen som det sker utveckling. Det kan vara utveckling av regler, utveckling av tillsyn, utveckling av aktörer och utveckling av produkter. Jag vågar påstå att skälet till att vi i dag har ett solitt banksystem är att det kom mycket gott ut ur den kris som

bankerna gick igenom under tidigt 90-tal. Det lärde aktörerna, bolagen själva, myndigheter och regelmakare att parera och hantera det hela så att sådana situationer inte uppstår igen.

Den situationen har vi inte haft på livbolagssidan. Vi har ett ganska uråldrigt regelverk, vi har olika former av gammal lagstiftning som krockar med varandra eftersom man inte har tänkt på den situation som nu har uppstått. Därför vågar jag påstå att på sitt sätt så kommer det nu en positiv utveckling av det som vi ser i dag. Vi får nu en utredning där man ser över hela lagstiftningen för försäkringsbolagen. Kan vi ha det på det här sättet? Är associationsformerna faktiskt riktigt bra? Vi har fått anledning att titta på intressekonflikterna när vi har ömsesidiga bolag. Är det här riggat på ett tillförlitligt sätt, eller behöver man göra fler saker?

Vi kan konstatera att man behöver göra fler saker. Det kommer ett batteri av åtgärder för att parera detta. Vi ser också att aktörerna i dag tittar på kostnadsbilden på ett annat sätt än vad man har gjort tidigare. Det kommer nya produkter och det kommer sannolikt strukturförändringar, vilket är positivt.

Min poäng är att ett ansträngt läge i en kris leder till en utveckling som är ganska sund. Det kommer säkert att finns ytterligare frågor som hamnar i blyxtbelysning av ett system som inte har ändrats. I dagarna ser vi också en skattelagstiftning som inte har hängt med försäkringslagstiftningen. Flera frågor kommer i belysning, och det gör att jag tror att det blir något positivt av det här i förlängningen.

Lars Nyberg var inne på att detta nog är gott, men att vi ändå ska beakta och vara vaksamma på att de krafter som nu är i rörelse både i Sverige, i Europa och på global basis vad gäller en ökad reglering inte tar alltför stora dimensioner i de kompromisser som nu uppstår mellan olika länder som har olika traditioner på området. Här sker nu något som jag brukar kalla för en bombmatta av nya regler. De kommer både i Sverige, inom EU och i den globala delen – både på bankområdet och på värdepappersområdet. Än så länge har det inte gällt försäkringsområdet så mycket, för där ligger de olika nationerna före EU.

Det är klart att det finns en stor risk – precis som Lars Nyberg lyfte fram – för att detta ska leda till en detaljreglering, som naturligtvis har sina problem. Å andra sidan kan man säga att vi i vår nuvarande situation – och då tänker jag till exempel på Sverige och på värdepappersområdet här – inte har haft tillräckliga krafter och motkrafter. Regleringen tvingar fram en motkraft mot det finansiella systemet och aktörerna som också den är ganska sund. Sedan gäller det att hålla detta på en rimlig nivå och i en rimlig balans och att inte göra det till något konkurrenshämmande. Jag delar Lars Nybergs syn på de riskerna, men vi har ännu inte sett konsekvenserna av det här. Vi har inte heller sett hur Sverige väljer att implementera detta i svensk lagstiftning och svensk tillsyn. Men jag tror att det nu finns en bättre balans mellan krafter och motkrafter – *checks and balances* – som är viktig i alla finansiella system. Jag tror att det egentligen är ganska bra.

Detta var mina huvudsakliga reflexioner på det som Lars Nyberg framförde och på vår egen rapport och vårt eget arbete.

Ordföranden:

Jag tackar er så mycket. Vi tar en kort ajournering för kaffe och återsamlas inom fem tio minuter.

Ordföranden:

Då börjar vi frågerundan.

Bo Bernhardsson (s): Herr ordförande! Min fråga rör inte livbolagen. Det kommer säkert sådana frågor, men min fråga rör i stället banksystemets funktioner och riskexponeringen. Jag har min utgångspunkt i någonting som Lars Nyberg sade, nämligen att fungerande finansiella marknader är en förutsättning för god tillväxt. Det är viktigt.

I den förra rapporten från Riksbanken om stabilitet skrev man att kreditriskerna i bankernas företagsutlåning hade ökat. Det berodde bland annat på fler konkurser och en svagare konjunktur. I den rapport som vi har fått nu beskrivs situationen i lite ljusare termer. Företagens upplåning har slutat falla, skriver man, och ökningstakten i konkurserna har minskat. Det kan vara en utgångspunkt för den fråga som jag ska komma fram till.

Jag tänkte vända på myntet och titta på den andra sidan av det. I Finansinspektionens rapport konstaterar man när det gäller risker att kreditförlusterna hos bankerna ligger på en mycket låg nivå. Man säger att det är så både i ett europeiskt perspektiv och i ett historiskt perspektiv. Till undantagen hör att en av bankerna har drabbats av förluster vid norska fiskeodlingar, och det finns väl fler undantag.

Min fråga är egentligen: Är detta av godo? Är det bra att man har så små kreditförluster när det gäller företagsutlåning? Den andra sidan av saken kan ju då vara att det är svårt för inte minst nya företag och småföretag att faktiskt få krediter.

I så fall kan det leda till att man hämmar tillväxten. Ännu värre kan det vara i ett läge som vi har nu, så att det blir ett procykliskt beteende när det gäller konjunkturen. När man har svårt att tjäna pengar på provisioner till exempel i banksektorn får man i stället strama åt ännu mer när det gäller utlåningen till just företagande.

Det här tycker jag är viktiga frågor, och jag skulle vilja få lite funderingar kring detta, eller om möjligt svar på det. Vad kan man göra åt den här situationen? Är det så att vi egentligen ser vad man skulle kunna kalla en felaktig riskexponering, det vill säga att man borde vara beredd att ta större risker på vissa områden? I så fall: Vad kan man göra åt det?

Ingrid Bonde: Jag tycker att det är en relevant reflexion. Jag ser två dimensioner i det här. Den ena är konkurrensaspekten, i det här fallet inte mot konsumenten, spararen, utan mot företagssektorn. Är konkurrensen i banksektorn så stor att den leder till att jag får de bästa villkoren som låntagare? Har jag möjlighet att få den typen av villkor, eller är bankerna så starka att de kontrollerar marknaden på ett sätt som gör att jag inte får optimala villkor? Det ser jag som en del av din fråga.

Den andra frågan är sedan: Givet att bankernas finansiella ställning är så god: Vad ger det för risker sedan i sin tur?

Jag börjar med den första frågan. Konkurrensen i banksektorn i Norden är ändå i dag hyggligt god. Det finns flera aktörer som är aktiva inom de olika sektorerna och inom de olika länderna. I ett europeiskt perspektiv är också konkurrensen hyggligt god. Men vi ser framför oss en konsolidering inom banksystemet. Den konsolideringen kan ju leda till en begränsad konkurrens, och en begränsad konkurrens leder ju till större svårigheter för mig som kund att så att säga få gehör för mina krav. Jag tycker alltså att det är en rimlig reflexion. Jag tycker väl inte riktigt att konkurrensen i dag är så dålig, men det är klart, fortsätter den här konsolideringen i Europa så finns det naturligtvis sådana risker.

Det jag filosofiskt själv har reflekterat över lite vad gäller den stabila styrkan i banksystemet är frågan: Börjar de få för mycket pengar? När det går väldigt bra för någon så brukar det ju alltid filosofiskt finnas en risk för att pengarna bränner i fickorna. Finansiella kriser har alltid varit en funktion av att någon har haft det lite för bra och blivit lite för riskbenägen och vårdslös. Finns det sådana signaler i skyn? Det är sådana saker som jag, som är i misstänksamhetsbranschen, tenderar att fundera på. Vi har inte sett det ännu, men det är sådant som det finns anledning att bevaka noggsamt.

Lars Nyberg: Det är roligt att höra dig ställa den här frågan. Jag minns när jag satt i en bankledning för många år sedan och när finansministern då med kraft sade till oss: Ni kan inte ha så låga kreditförluster som ni har i bankerna. Det är inte samhällsekonomiskt rimligt.

Det här var under regleringstiden, och då hade bankerna nästan inga förluster alls. De skulle inte ha syntts på det här diagrammet. Då trodde bankerna att de var starkt konkurrensutsatta, men det var ju inte så. I efterskott vet vi att det då var ett oligopol, stött av regleringssamhället, som verkligen såg till att konkurrensen inte fungerade. I dag fungerar konkurrensen mycket bättre, som Ingrid säger.

En sak som är intressant i svenskt banksystem är denna: Det har alltid varit så att antingen har man fått kredit eller också har man inte fått det. Det har inte varit fråga om att räntan skulle variera med risken. Det är klart att man kan tänka sig att om man lånar och risken är lite högre så ska man också betala lite mer ränta, och har man väldigt goda säkerheter så ska man ha en lite lägre ränta. Så har det inte varit. Här tror jag en utveckling mot större differentiering i utlåningsräntorna vore bra.

Totalt sett i dag har vi inget intryck av att utbudet av bankkrediter hålls tillbaka, det vill säga att det finns en större efterfrågan från småföretag till exempel än vad bankerna kan tillfredsställa. Tvärtom har ju bankerna känt att efterfrågan har vikt eller i alla fall planat ut under senare år.

Bo Bernhardsson (s): Jag måste tolka svaret så att trots den indikation som finns när man gör en internationell jämförelse så menar ni att konkurrenssituationen är god och att det inte behöver vidtas några åtgärder.

Mikael Odenberg (m): Lars Nyberg har ju givit en väldigt positiv och ljus bild av läget, såvitt jag förstår huvudsakligen grundad i en ljus konjunkturbedömning där hushållens konsumtion fortsätter att driva konjunkturen. Någon sorts huvudfråga blir ju då förstås om verkligheten är riktigt så ljus som riksbanksrapporten ger vid handen. Vi har vidden av den förtroendekris som kan följa i spåren av livbolagen och gårdagens ganska dystra sysselsättningsprognos, särskilt för de traditionella tillväxtområdena i landet. På ett helt annat plan, mer globalt, ser vi hur terrordåden runtom i världen fortsätter. Vi har problemen med stabilitetspakten och vad det möjligen kan leda till vad gäller oro kring eurokurs och europeisk ränta. Vad kan man då säga om riksbanksrapporten? Vad kan man säga om graden av säkerhet i den här ljusa bilden? Vad skulle kunna vara den enskilt viktigaste faktorn som skulle kunna förhindra att det blir så som Riksbanken tror?

Min andra fråga har att göra med hushållssektorn, där det också ges en ganska ljus bild. Hushållens skuldsättningsgrad är väldigt hög – den är lika hög som före krisen i början av 90-talet – men detta är inget problem därför att räntekvoten inte ökar. Samtidigt är det så att hushållen nu i allt större utsträckning väljer rörliga räntor, och bostadskapitalet väger allt tyngre i hushållens förmögenheter eftersom man har förlorat mycket på sina aktieinnehav. Då är frågan: Finns det ändå inte vissa risker långsiktigt här?

Man kan inte, åtminstone inte i teorin, utesluta att regeringen skulle kunna göra någonting åt bostadsbyggandet. Vi har en känslighet i värderingen av stora delar av bostadskapitalet i tillväxtregionerna som hänger samman med hyreslagstiftningen och förändringar i hur prissättningen sker inom hela hyressektorn. Vi har återigen problemen med arbetsmarknadens utveckling, som ju är särskilt påtagliga just i tillväxtregionerna.

Jag skulle gärna vilja att ni kunde kommentera något mer kring de risker som kan finnas kring hushållssektorns inverkan på den finansiella stabiliteten.

Lars Nyberg: Det är väl riktigt att vår bild av stabiliteten är mer positiv än den var i våras. Men vi försöker nyansera den på ett par punkter, och det är precis de punkter du tar upp. Vi säger: Är det någonting som skulle kunna bryta den positiva trenden och göra bankerna mer sårbara igen så är det just om kon-

junkturutvecklingen viker. Här lägger vi inte till någonting extra i stabilitetsrapporten som vi inte sagt i inflationsrapporten. Särskilt hushållen är viktiga. Om hushållens inkomster skulle falla eller om räntan stiga, vad händer då?

Nu tror vi inte att det här sker samtidigt. Stiger räntorna så beror det på att konjunkturen håller på att förbättras, och då får i allmänhet också hushållen bättre ekonomi och klarar situationen. När vi räknar på ränteeffekten är det faktiskt så att ett par procentenheter upp på räntan klarar hushållen utan att det blir några större effekter på konsumtionen, och framför allt inte på stabiliteten i banksystemet.

Men som jag sade: Hushållssektorn följer vi noga, för situationen är ny. Det är nytt i Sverige och det är nytt i världen i övrigt att vi har en så pass hög skuldsättning i hushållen och en så låg räntekvot. Så vi vet inte vad som händer och hur hushållen uppför sig om osäkerheten skulle öka och räntorna skulle gå upp. Det är av stor betydelse, både när det gäller penningpolitiken och när det gäller den finansiella stabiliteten.

Ingrid Bonde: Jag håller med Lars. Det var lite grann det jag försökte säga tidigare: Konsumentdimensionen är relativt ny. Det är ett paradigmskifte som har skett. Vi vet inte vilka effekterna är. Det är inte heller säkert att de blir direkta. Det vi ser nu är till exempel att man kanske inte är lika aktiv nysparare i vissa försäkringsprodukter, men tjänstepensionerna tuggar ju på. Vi ser, som du var inne på, kanske andra aspekter av förtroendebatten. Påverkan på lönerörelsen till exempel: Hur påverkar den typen av spänningar i samhället sedan i sin tur tillväxten och i sin tur det finansiella systemet? Jag får nog sälla mig till Lars och säga att vi inte vet, men nog är det någonting som det finns all anledning att bevaka ytterst noggsamt, för det är nytt, och så småningom kommer effekterna av det att utkristallisera sig.

Den andra reflexionen jag gör utifrån din kommentar är att det finns en annan omvärldsfaktor som man inte får glömma: Det går ju så oerhört fort numera i det finansiella systemet. Det har alltid gått ganska fort, men nu går det med en enorm fart. Det gör att även om vi inte ser några dramatiska situationer vid horisonten, så vet vi om, om vi går tillbaka bara några år, den enorma kraft som plötsligt gjorde att stora svenska företag som ABB och Ericsson helt plötsligt – jag ska inte säga över natten, men det gick banne mig väldigt fort! – gick från att vara oerhört starka till att vara så svaga att till och med en av deras ordförande sade: Det var nära!

Den här snabbheten i utvecklingen är ju någonting som man måste bevaka. Man kan väl säga att det är den analysen man kan göra i det svenska banksystemet. Den största risken de själva ser är ju att det plötsligt händer någonting väldigt stort väldigt fort. Så takten i förändringen är någonting att tänka på.

Christer Nylander (fp): Den finansiella marknaden är ju till väldigt stor del en förtroendebransch, som vi har hört, och just nu är vi inne i en tid av förtroendetörn eller förtroendekris, beroende på hur man definierar det. Ni har båda

varit inne på att detta kan ge effekter för hushållens sparandemönster. Jag tror att det var Ingrid Bonde som sade att vi måste bli bättre på att titta runt hörnet och se vad som är på gång. Jag skulle vilja be er fundera lite på hur ni tror att det ser ut runt hörnet. Detta är ju rätt så avgörande för den finansiella marknadens effektivitet och därmed också för den potentiella tillväxten i Sverige. Jag skulle vilja höra några funderingar kring detta. Kan möjligen utvecklingen i USA vara vägledande? USA har ju kommit något längre, om man pratar om förtroendekriser.

Min andra fråga handlar mer direkt om livbolag. Också där finns en avvägning mellan konsumentintresse och effektivitet. Någon sade att en bombmatta av regleringar var på väg i samband med att man öppnar den europeiska marknaden. Kan det tänkas att en följd av den förtroendekris vi är inne i nu är att vi på det nationella planet får nya krav på regler, till exempel när det gäller Allianregeln, nivån på den kollektiva konsolideringen i livbolagen, flytträtt och liknande frågor, eller är detta sådana områden som bolagen och marknaden måste klara själva?

Lars Nyberg: Allianregeln må jag låta Ingrid kommentera. När det gäller livförsäkringslagen tror jag personligen att roten till det onda finns i den ömsesidiga konstruktionen, som länge omhuldats därför att den inneburit just att alla vinster förts tillbaka till försäkringstagarna. Men vi vet ju att de här bolagen i stor utsträckning har varit knutna till sakförsäkringsbolag eller banker, och därför har det legat nära till hands för dessa bolag att ta bra betalt för olika tjänster, till exempel försäljning och kapitalförvaltning. Eftersom vinsterna går till försäkringstagarna är detta enda sättet för de närstående bolagen att få något utbyte av livbolagen.

Det här är inte något nytt problem – långt därifrån. Det har blixtbelysts av händelserna under senare tid, framför allt försäljningarna av kapitalförvaltningsbolagen, där värden som alltid har funnits men som tidigare varit svåra att påvisa har blivit uppenbara och syns i siffror.

Särskilt besvärande är det att livbolagens ömsesidiga konstruktion och förbudet mot utdelning gjort att försäkringstagarna de facto stått för hela riskkapitalet. Närstående sakförsäkringsbolag och banker har vare sig kunnat eller haft anledning att bidra med eget kapital, trots att de i praktiken styrt livbolagen. Här har vi den svåra avvägning som Ingrid också var inne på. Finansinspektionens styrelse har ju föreslagit att de ömsesidiga livbolagens styrelser inte ska kunna domineras av de närstående bolagen. Att den ömsesidiga företagsformen utreds vidare tror jag är oerhört viktigt och nödvändigt, om än något sent.

Försäkringskommittén uppmärksammade redan 1998 problemen med livbolagen och föreslog att vinstdrivande bolag skulle kunna etableras för att göra både ägarstruktur och styrning tydligare. Den rekommendationen följde lagstiftaren. Men endast ett enda vinstdrivande bolag har etablerats sedan dess, och här kan man konstatera att ägaren faktiskt tvingats sätta in nytt riskkapital till följd av börsfallet.

Jag kan också kort kommentera förtroendefrågan, den första du hade. Den hänger samman med att många sparare efter den spruckna aktiebubblan känner sig lurade av de råd de fått av banker, fondkommissionärer, försäkringsmäklare och livförsäkringsbolag. Många gånger har försäljare på de här instituten presenterat sig som rådgivare, vilket gett dem neutralitetens trovärdighet, kan man säga. Jag noterar att i annonserna i dagspressen den här veckan gör de fortfarande det. Dessvärre får man nog konstatera att rådgivarnas kunskaper här och där varit ganska ytliga, särskilt när det gäller riskavvägningar. Även om nu informationen, särskilt från de större bankerna och livbolagen, blivit bättre så återstår uppenbarligen mycket att göra för att inte sparare med bristande kunskaper ska ledas fel. Huruvida en självsanering räcker i det här avseendet är en grannlaga fråga. Jag tror att strikta etiska riktlinjer som utformas av varje företag och som följs upp av Finansinspektionen kan vara en början.

I länder som USA, där familjer länge tvingats att planera sitt sparande för att finansiera barnens utbildning, egna pensioner, semestrar – allt – har det blivit vanligt att man går till konsulter, som är fristående sparkonsulter, och diskuterar hur mycket man ska spara och hur man ska lägga upp sitt sparande. Det är klart, man får också betala en slant för den typen av råd, men då är de åtminstone neutrala.

Ingrid Bonde: Frågan vad som väntar runt hörnet ägnar vi ganska mycket tid åt att fundera på. Det som jag tror är ganska avgörande är att vi från en tillsynsynpunkt arbetar på ett annat sätt, och jag har försökt beskriva det i olika former. Jag tror att vi måste vara oerhört mycket mer inriktade på just riskanalys, vad kommer sedan, proaktivitet, så att säga vara där och försöka förhindra beteenden innan de har satt sig. Det är ett annat sätt att jobba än en traditionell tillsyn där man följer att bolagen och aktörerna följer etablerade regler. Det här är att skapa nya regler, eller kanske till och med att agera innan regler finns.

Det som är svårt är att hitta den rätta balansakten. Om vi ska vara riktigt proaktiva agerar vi ju egentligen utan lagstöd. Hur långt ska vi då gå i en tillsyn utan lagstöd för att vara riktigt långt framme? Det där är frågor som i alla fall jag ägnar jättemycket tid åt, och vi resonerar om det i inspektionens styrelse. Hur långt ska inspektionen gå i det här avseendet?

Till det kommer ju också för svensk del den tradition vi har av självreglering i Sverige, framför allt på värdepappersområdet. Nu är det ju så att med de nya EU-reglerna *kan* inte den gamla svenska självregleringen finnas kvar, därför att EU säger att på område X, Y och Z ska det finnas en ansvarig myndighet, och där finns det inte utrymme för självreglering. Men det finns ju fortfarande andra områden där man inte har varit inne från EU, där självregleringen kan finnas kvar, och då är frågan: Hur mycket av den *bör* finnas kvar? Man kan säga att självreglering i dess sanna anda är när man ligger så långt före regleraren och lagstiftningen att man faktiskt täcker in, genom sin förankring i samhället, oönskvärda beteenden. Här verkar ju så att säga de

krafter och motkrafter som jag var inne på. Man har så att säga en tillsynsmyndighet som springer så fort och flåsar aktörerna så mycket i nacken att självregleringen hela tiden ligger allra längst fram i framkanten. Hur ska den här balansakten se ut för svensk del, och hur långt ska man komma?

Men det är ett annat förhållningssätt i tillsynen som kräver en annan kultur, och det är sådant som vi funderar väldigt mycket över och jobbar väldigt mycket på: att rigga oss som organisation för att klara av det här. Det är vad som ligger runt hörnet.

För svensk del och för vår del kommer det här bland annat att innebära att vi nu kommer att behöva vidga det koncept och den intressekonflikt som vi nu har kunnat konstatera på livbolagen till nya områden. Vi har ju faktiskt ett väldigt stort område, fondsektorn, som faktiskt också består av ömsesidiga bolag som ägs av vinstdrivande bolag. Hur vet vi vilka intressekonflikter som finns där? Eller rättare sagt: De potentiella intressekonflikter som finns, hur hanteras de av aktörerna, och hur har de påverkat konsumenterna? Det här är områden som vi kommer att kartlägga och ge oss in på för att se – återigen – runt hörnet: Hur ser det ut för svensk del?

Vad gäller den internationella aspekten av livbolagens reglering, som du var inne på, tycker jag att det tyvärr ligger för lite runt hörnet. På värdepappersidan har EU kommit långt. Man har ett väldigt omfattande program. På banksidan har man på global basis kommit långt med omfattande framtida regelverk. På försäkringsidan har tyvärr inte EU mäktat med. Det ligger så att säga sist i högen, om jag är lite rå. Det gör att som det ser ut nu har man inte ett nytt europeiskt regelverk på plats på försäkringsområdet förrän om väldigt många år. Det gör att jag tror att Sverige och många andra europeiska länder som har mer angelägna problem måste sikta på en nationell regelutveckling. Och det är klart: Ju längre de europeiska länderna kommer i sin nationella regelutveckling desto mindre intresse finns det naturligtvis för att driva fram en europeisk lösning. Jag tycker det är ganska olyckligt, faktiskt, att försäkringsområdet ligger så sent.

Nu är det ju så för svensk del att vi har ett antal förändringar på gång. Vi har ju den associationsrättsliga utredningen, vi har ett antal kortsiktiga åtgärder som regeringen avser att lägga en proposition om i vår och vi har en egen utredning, Mårten Ajnes utredning, om hur solvensreglerna skulle kunna se ut för svensk del. Vi har ju relativt snart ändå ett gott underlag för att ta ställning till en nationell lösning på försäkringsområdet. Men jag ser inte riktigt att vi kan gå i takt här på internationell EU-basis.

Mats Odell (kd): Väldigt mycket klokt har sagts här, och både Lars Nyberg och Ingrid Bonde har varit inne och snuddat vid svar på frågor som jag tänkte ställa, men jag ska göra dem ännu tydligare. Ni har båda gett uttryck för viss frustration över att lagstiftaren är mera tungfotad än vad marknaden är här. För att vara väldigt tydlig: Vilka lagstiftningsinitiativ från den svenska riksdagen och regeringen väntar Finansinspektionen respektive Riksbanken på?

Min andra fråga är: Har ni resurser? Det gäller ju inte i samma utsträckning Riksbanken, som har goda resurser, utan snarare Finansinspektionen. Har ni resurser för att uppfylla de förväntningar som nu finns på er? Det är viktigt, för det är vi som sitter i den här kretsen som ytterst fattar beslut om detta, och det är några av oss som har motionerat om att ni bör få lite mer resurser. Vi kan ju tala till de andra, som verkar vara mindre inriktade på det.

Det är intressant att titta på den förtroendekris som finns i kölvattnet av de moraliska och etiska tillkortakommanden som vi ser på de finansiella marknaderna, inom det privata och inte minst inom det offentliga näringslivet. Det här har inte i så stor utsträckning påverkat den finansiella stabiliteten som andra områden. Vad ser ni för möjlighet till förtroendeskapande åtgärder från er sida? När vi ser på TV hur FBI slår till på Wall Street och kommer ut med aktörer med handklovar, så antar jag att det inte enbart är till för att få fast någon. Tanken är väl också att skapa någon sorts förtroende: Här agerar vi! Vi har inte sett mycket av den varan från Finansinspektionens sida. Jag undrar: Har ni i rockärmen några mera handfasta åtgärder för att komma till rätta med också förtroendekrisen och visa att: Nu tar vi itu med dem som förskingrar spararnas kapital?

Inger Bonde: Din första fråga gällde önskemål om lagstiftning, där ju ni i allra högsta grad är involverade. Det är ju väldigt mycket på gång. Vi ska inte än en gång gå in på livförsäkringssidan, för den har vi berört. Jag kan bara notera på livförsäkringssidan att vi hela tiden, när det gamla regelverket kommer i blyxtbelysning, ser nya problem som uppstår, till exempel det här med krockande skattelagstiftning, som ju har kommit fram på senare tid. Det kan naturligtvis komma upp fler sådana problem när vi får upp gammalt i blyxtbelysning så att säga – det är ett lapptäcke och fungerar inte.

Den stora frågan annars för svensk del är den enormt omfattande förändrade lagstiftning som krävs på hela värdepappersområdet under nästa år, vartefter direktiven från EU kommer upp på banan. Det är ju tre stora direktiv som ska implementeras i svensk lag under nästa år, och då finns det ju anledning att gå igenom hela det grundläggande regelverket i lagen om börs och clearingverksamhet. Det är ett väldigt omfattande arbete som kommer att ställa stora krav på att man strukturerar och tänker igenom det här på rätt sätt. Man måste också ta med sig eventuella problemställningar som man har hittat tidigare så att de rättas till. Det kommer alltså att vara ett ganska omfattande arbete, och det finns ganska stora förväntningar på er och er möjlighet på så sätt att man hänger med här.

En viktig fråga i det här är faktiskt de mandat som du är inne på. EU-regelverken sätter ju för första gången väldigt stort fokus på det här med straff. Man säger ju att varje ansvarig myndighet ska ha tillgång till *appropriate sanctions*, alltså administrativa sanktioner. Det här är ju lite knökigt för svensk konstitutionell del, eftersom en förvaltningsmyndighet av tradition inte har samma access till administrativa sanktioner. Och hur ska det här fördelas mot åklagarmyndigheter och annat? Men det här är ju en jättestor fråga för

svensk del. Ska vi nu framöver ge förvaltningsmyndigheter såsom Inspektionen möjlighet att utdöma kraftfulla böter? Det ligger faktiskt i lagstiftarens makt här att ge oss de mandat och ge oss så pass mycket mandat som man tycker är lämpligt här på det området.

Jag tror att det kommer att vara en kombination. Jag svarade Christer Nylander om en del av det här, nämligen att jag tror att vi måste vara mer proaktiva och i dialog med de seriösa aktörerna motverka vissa beteenden. Men om inte det funkar, och för de aktörer som inte vill vara så seriösa, tarvas sannolikt någon typ av ekonomiskt straff, och ganska kraftiga straff. Det visar sig ju att ett ekonomiskt brott så att säga får rätt incitament med ett ekonomiskt straff. Det ligger i de kommande direktiven, med det första som kommer, tror jag, den 14 oktober, om man följer EU:s formella tidtabell. Det gäller hela insiderfrågan och hela marknadsmissbruksfrågan.

Sedan var du inne på detta med resurser och förväntan. Ett av mina största bekymmer är förväntansnivån på Inspektionen, det vill säga den förväntan som finns att vi ska lösa väldigt många problem i det finansiella systemet.

Vi ska naturligtvis göra vårt yttersta med de resurser som står till vårt förfogande, och som ni själva har varit med och beslutat om, för att bidra till det. Men vi kan ju inte lösa hela finansmarknadens problem. Det finns ett antal aktörer som är med. Det är lagstiftaren, aktörerna själva och Riksbanken, och vi är ju en del av detta.

Jag tycker att det är ett bekymmer att få en rimlig förväntansnivå på vår roll i detta. Det gäller att hitta rätt nivå både för vår del och för omvärldens del.

Lars Nyberg: Det är stora krav på Finansinspektionen från alla håll. Då gäller det att komma ihåg att huvuduppgiften för Finansinspektionen alltid måste vara att se till att banksystemet fungerar och inte tar för stora risker. Händer det saker i banksystemet får det mycket större finansiella och realekonomiska effekter än om det händer någonting i andra delar av systemet. Systemstabiliteten måste vara i fokus i Finansinspektionen, precis som den är det hos Riksbanken.

I dag går utvecklingen i bankerna oerhört snabbt när det gäller nya instrument, nya sätt att hantera risker etcetera. Jag har sagt det tidigare, och jag kan säga det igen: Är det någonting som jag tror är en risk så är det att Finansinspektionen inte utvecklas i samma takt som marknaden. Om man inte gör det är man hopplöst efter. Hur ska man kunna utöva tillsyn över företag när man inte begriper vad de sysslar med?

Nu tog jag till lite extra. Jag tror att Ingrid och hennes folk vet vad de gör. Men det fordras att man inom Finansinspektionen kan ha samma kompetens som bankerna har för att förstå riskerna i deras verksamhet. Traditionellt har inte Inspektionen haft det.

Mats Odell (kd): Jag tolkar Lars Nybergs inlägg i den senare delen som ett stöd för att det behövs mer anslag eller mer resurser för att kunna anställa och behålla den typen av kompetens. Vi registrerar det.

Det var intressant att höra detta. Jag hade en fråga som ni har berört. Den handlar om associationsformen för livbolag. Ni berörde båda problem som finns med ömsesidiga bolag. Vinst har ju varit ett av de fulaste orden i svenska språket. Nu visar det sig att det enda vinstutdelande livbolaget är det som garanterar fullt ut det försäkringsspararna har trott. I det här fallet rör det sig om Handelsbanken Liv som nu själva har gått in med kapital för att se till att man ska få ut den pension som man har trott att man skulle få.

De ömsesidigas konstruktion verkar mest vara konstruerad för vackert väder. När det blir problem handlar det uppenbarligen om att ta ut överbetalning för tjänster som moderbolagen tillhandahåller. Eftersom huvuddelen av försäkringsbolagen, det vill säga livbolagen, är ömsesidiga blir min fråga: Finns det då inte behov av regler av den typ som vi har vid offentlig upphandling så att man ser till att den här typen av överpriser för interna tjänster stävjas på något sätt?

Ingrid Bonde: För det första vill jag säga att jag inte är säker på att den traditionella livförsäkringsprodukten i ett ömsesidigt bolag har varit en dålig produkt. Den har inte gett en dålig avkastning över tiden. Den har varit en ganska god produkt. Däremot har den varit väldigt svår att kommunicera. Handelsbanken Liv, som du refererar till och som ju är det enda vinstutdelande bolaget i dag, har haft mycket lättare att kommunicera sin produkt. Där har man en garanterad produkt. Men de ömsesidiga bolagen har också faktiskt lyckats leverera sina garanterade åtaganden. De har levererat lika bra.

Men det är två olika produkter som har varit olika svåra att kommunicera. Det visar sig att informationshanteringen runt detta har lämnat oerhört mycket mer att önska. Det har också kommit i blyxtbelysning väldigt snabbt nu.

Då kan man diskutera om ömsesidigheten ska finnas kvar i dess nuvarande form givet de problem man har haft. Det ska den här utredningen som nu startat titta på. Men det tar ju ett par tre år. Vad gör man under tiden? Tidigare var jag inne på detta: Ingen kris – ingen utveckling.

Den gamla strukturen, där det vinstdelande bolaget inte kunde få avkastning på sin investering därför att alla överskott tillföll försäkringstagarna, gjorde ju att det enda sättet man kunde tjäna pengar på var genom att sälja tjänster till det här livbolaget. Det är det man har gjort i många år. Man har sålt kapitalförvaltningstjänster, IT-tjänster, administrativa tjänster, försäljningstjänster etcetera. Det har uppstått lite grann av legio att det har varit ett rättmätigt sätt att tjäna pengar på den här investeringen.

Det har varit en struktur som alla har känt till, aktörerna, lagstiftaren och tillsynsmyndigheten. Så har det varit under lång tid. Nu har det här kommit i blyxtbelysning, och man undrar om det är sunt.

Sedan någon månad tillbaka går vi in och tittar på just alla dessa interna förhållanden. Vi gör nu en total granskning av om detta görs efter sunda affärsmässiga principer. Det har tagit lite tid att komma i gång. Vi är föremål för lagen om offentlig upphandling, som ni alla känner till. Den har en viss tidsfördröjande effekt.

Nu har vi tagit in oberoende aktörer och konsulter för att försöka hitta just en enhetlig metodik för att på olika sätt kunna genomlysna hur de här interna affärerna ser ut. Internaffärer i sig själva är ju inte fel om de sker på sunda grunder. Nu försöker vi att på olika sätt hitta en metodik som kan bli tillräckligt genomlysande så att man kan se vad som är ett skäligt självkostnadspris och vad som är ett skäligt vinstpåslag för att kunna ställa det i proportion till om man hade gjort externa upphandlingar av de här tjänsterna från andra bolag.

Det är ett led i den utökade granskning av livbolagen som vi har gjort under det här året och som har accelererat under hösten. Konklusionen av den här ganska omfattande granskningen räknar vi med kommer nu under vintern.

Sedan är det trots allt så att det gäller att försäkringstagarnas skydd bevakas. Det är där styrelseaspekten har betydelse. Det gäller att man har en kritisk massa av tillräckligt många som kan bevaka försäkringstagarnas intresse. Lars Nyberg var inne på att vi i styrelsen har sagt att det behöver vara tillräckligt många för att man ska få den här motkraften. Jag räknar med och hoppas på att det ligger med i den proposition som regeringen lägger fram i mars. Det bör finnas med bland de åtgärder som vidtas där man på kort sikt kan försöka ta ställning till de här intressekonflikterna i livbolagen i avvaktan på den långsiktiga associationsrättsliga lösningen.

Siv Holma (v): Jag tänkte utgå från Riksbankens rapport *Finansiell stabilitet*. I rapporten fokuserar Riksbanken på utvecklingen i de fyra stora bankkoncernerna i Sverige, vilket ju är rimligt med tanke på den dominerande ställning de har. Mina frågor är då: Hur påverkas den finansiella stabiliteten av att marknaden domineras av så få aktörer? Skulle riskerna för en upprepning av 1990-talets kris i den finansiella sektorn öka eller minska om det tillkom ytterligare aktörer i samma storlek som de fyra?

Ni har sagt båda två att konkurrensen är tillfredsställande, men det vore intressant att höra både Riksbankens och Finansinspektionens syn på den här frågan.

Lars Nyberg: Man kan alltid önska sig mer konkurrens än man har på en marknad. Men det är lätt att förledas att tro att bara för att det är fyra stora banker så är konkurrensen dålig. Under den senaste 10-årsperioden har det kommit upp en stor mängd småbanker. Skandiabanken är en, för att nämna ett exempel. Och det finns rena Internetbanker som inte har några kontorsnät och som därför har kunnat konkurrera mycket effektivt på inlåningssidan. De har inte haft så stora kostnader, men de har ändå kunnat nå ut till människor. Det

har faktiskt gjort att räntemarginalerna i det svenska bankssystemet är mindre än de annars hade varit. Storbankerna har känt av den här konkurrensen tydligt.

Min poäng är alltså att det inte är säkert att det behövs flera stora banker eller finns plats för flera stora banker. Det kanske räcker med ett antal små som är effektiva och sticker storbankerna tillräckligt mycket för att konkurrensen ska bli rimlig.

Vi ser ett annat exempel på bostadslånesidan. Där har vi ett priskrig i dag. Där finns konkurrens från Europa och framför allt mellan de olika företagen, inklusive det statliga SBAB, som gör att det är svårt att säga att inte den marknaden skulle vara rimligt effektiv.

Jag tror också att det är svårt att få stabilitet i en marknad på lång sikt om vi inte har en effektivitet i marknaden, det vill säga en rimlig konkurrens. Och det råder ingen tvekan om att vi har fått en väsentligt bättre konkurrens under den senaste 10-årsperioden eller 15-årsperioden efter det att vi avreglerade marknaden. Tidigare var det verkligen inte mycket till konkurrens i den mening vi lägger i begreppet.

Första gången jag själv arbetade på ett bankkontor fick jag lära mig att det bästa sättet att behandla kunden var att låta honom vänta 20 minuter innan man släppte in honom till bankdirektören. Då insåg han sin plats i systemet. Så är det inte på bankkontor i dag.

Ingrid Bonde: Jag håller med Lars Nyberg om att det i dag finns ett hyggligt gott utbud av banker i Sverige. Det kommer dessutom att öka nu till sommaren med den nya banklagstiftningen som ju också möjliggör nya inlåningsföretag, nya aktörer. Nu har vi på Inspektionen haft problem med inlåningsföretagen eftersom de inte är föremål för formell tillsyn, och det skapar alltid ett konsumentperspektiv. Men jag ska inte tjata om det än en gång i dag.

Utbudet finns. Problemet är väl som sagt att spararen är ganska trögrörlig. Man står ut med väldigt mycket. Man använder inte den konkurrenssituation som kanske finns så bra. Det är väl en positiv aspekt att konsumentkraften nu blir starkare. Det kanske gör att man röstar mer med fötterna och ställer mer krav på sin leverantör än vad man tidigare har gjort.

Personligen är jag väldigt glad för den här nya lagen om finansiell rådgivning som kommer. Den kommer dessutom att innebära att det ställs krav på leverantörerna. Inte nog med att man noggrant ska dokumentera det man har kommit överens om, utan man ska faktiskt också försöka att sätta sig in i köparens ekonomiska situation. Är den här produkten bra för den här köparen? Det är ett sätt att stärka konsumentens eller spararens möjlighet att ställa krav på leverantören.

Lena Ek (c): Herr ordförande! Jag har frågor som rör två områden. Den första hänger ihop med Lamfalussyprocessen, de nya direktiv som kommer och de tekniska kommittéer som arbetar för bank, värdepapper, konglomerat och

faktiskt också försäkring, fast det ligger ju längre bort i tiden. Det innebär att det kommer en mängd förslag på riksdagens bord – de förväntas i alla fall komma till riksdagen – nästa år. Balansen i de här förslagen handlar väldigt mycket om det som jag tror Ingrid tog upp i början, nämligen självsanering kontra reglering.

Från början tyckte jag, som man ju lätt gör, att det svenska systemet är oöverträffat och att ingen kan göra det så bra som vi gör. Men jag har ändrat åsikt. Jag tycker att det finns gott om saker i den nya regleringen, som lyfter bort ansvaret från självsanering, som faktiskt inte är så dumt. Jag skulle vilja höra er åsikt om balansen mellan självsanering och reglering i det europeiska perspektivet och på den svenska marknaden.

Låt mig sedan gå över till livbolagssidan. Problemen handlar inte bara om intressekonflikter mellan olika kategorier av sparande och ett informationsproblem, utan det finns något fler problemområden. En del av detta handlar ju om kapitalbasen i livbolagen, alltså möjligheten att göra sådana affärer som har gjorts i Skandia till exempel. Den diskussion som har varit handlar om förtroendeförhållandet och förändringen av regleringen i fyra bolag, tror jag att det är. Vi är alla överens om att den här produkten är nyttig för den enskilde och för stabiliteten.

Men jag tror att den ökande konsumentmakten kommer att innebära att väldigt få kommer att vilja sätta sina pengar i nya försäkringar av den här typen där man är inlåst oavsett vad som händer i bolaget. Man kan inte flytta sitt sparkapital oavsett hur styrelse och ledning agerar. Det innebär att den här kraften i konsumentrörelsen, som har berörts lite här, gör att det antingen måste fram ett ganska stadigt regelpaket för livbolagen eller så kommer nysparandet där att gå ned väldigt mycket mer. Vi har ju sett hur nysparandet i Skandia har gått ned rejält.

Då är frågan: Vad tror ni behövs för att konsumenter ska fortsätta att i framtiden vilja sätta sitt sparande här? Vilka regelförändringar behövs?

Ingrid Bonde: Låt mig börja med detta med Lamfalussy. Det är rätt att det kommer ett omfattande regelverk som framför allt säger att det ska finnas en ansvarig myndighet för många delar som historiskt har varit under självreglering i Sverige. Det rör egentligen hela omfattningen och kvaliteten på den finansiella informationen från de bolag som handlas på värdepappersmarknaderna i Sverige.

Jag håller med dig Lena. Jag tror att den annorlunda balans som blir mellan reglering och självreglering för svensk del inte är så tokig. Självreglerarna i Sverige somnade kanske till lite grann på slutet och höll sig inte i framkanten såsom självregleringen egentligen var tänkt. Nu kommer regleraren i kapp på vissa områden. I bästa fall ”pushar” det självreglerarna in på nya områden som ännu inte är reglerade. Jag tror att det är en ganska bra utveckling. Jag håller med dig. Jag tror inte att det här blir så himla tokigt.

Det som jag däremot kan bli lite mer nervös för är det som Lars Nyberg tog upp i början, nämligen att det regelverk som dock kommer är extremt detaljrikt. Det är en kompromiss mellan olika länder i Europa. Om det blir för detaljrikt finns alltid risken att om man har tjocka bibbor letar man i stället efter att kunna slinka igenom hålen i stället för att fånga andan i regelverket. Det tror jag kan vara ett bekymmer, men balansen mellan reglering och självreglering tror jag är ganska sund. Det här motkrafterna behövs. Det behövs en tillsynsmyndighet som hela tiden skjuter självreglerarna framför sig.

Sedan tycker jag att det är lite spännande just i dag. Detta rör ju värdepapper. På bank- och försäkringssidan ska det bildas motsvarande kommittéer. Där har man tyvärr inte kommit till skott. Man har bland annat haft problem med att politiskt enas om var sekretariatet ska ligga. Men såvitt jag förstår hoppas man på att fatta det beslutet på det Ekofinmöte som hålls i dag. Jag håller tummarna för detta. Det är väldigt angeläget att det här kommer i gång även på de andra områdena.

Låt mig sedan säga något om livbolagen och regelverket. Jag tror att vi för svensk del har vidtagit ganska många åtgärder. Vi på Inspektionen har gjort väldigt mycket. Det har satts i gång ett föredömligt utrednings- och lagstiftningsarbete som ska parera situationen.

Ja, nyförsäljningen av engångslivförsäkringar sjunker, men tjänstepensionsförsäkringarna fortsätter som förut. Sparandet har faktiskt inte gått ned dramatiskt som en funktion av detta. Däremot har man kanske bytt produkt för sitt sparande. Jag tror inte att det nödvändigtvis är fel. Om vi nu har haft en produkt som har varit så svår att kommunicera att så många har reagerat på den produkten och det tvingar fram en produktutveckling till produkter som man faktiskt förstår, tycker jag att det är ganska bra. Jag tycker inte att det är fel så länge inte sparandet totalt sett sjunker, och det ser vi faktiskt inte ännu att det gör. Men det är återigen en fråga om vad som väntar runt hörnet.

Lars Nyberg: Jag kan nöja mig med att lägga till en sak. Konkurrensen hämmas naturligtvis alltid av inlåsnings effekter när konsumenter inte kan byta mellan olika sparformer. Flyttning av livförsäkringssparande är ju lite komplicerat rent aktuariskt. Det gäller ju att räkna så att man inte byter på någon annans bekostnad, men det går att göra enligt vissa regler. Det har man gjort i Norge, och Handelsbanken har gjort det i Sverige. Det går alltså att göra.

Men det gäller också byte mellan olika produkter i fondsparande till exempel. Där är det skatterna som hämmar det eftersom man, om man tröttnar på en förvaltare och vill byta till en annan, måste sälja och skatta av direkt. Då funderar man ett par gånger innan man gör den försäljning som man annars kanske skulle ha gjort. Där kunde man ju från samhällets sida ha ett annat sätt att se på sparandet, ungefär som man gör när det gäller bostäder. Där får man ju ta med sig det man har sparat i huset till nästa hus utan att skatta för vinsten.

I övrigt är det riktigt som Ingrid säger att det nog inte är så dumt med de förändringar vi får på värdepapperssidan. På banksidan ser det däremot ut som om det blev ett evinnerligt pet i regelverket som gör det svårt att tillämpa och svårt att utöva tillsyn över. Det förefaller inte till fullo meningsfullt.

Lena Ek (c): Jag tycker att det är intressant med diskussionen om hur man förenar konsumentintressen med stabilitetsintressen, där konsumentintressena viktas tyngre nu framöver. Det tror jag är väldigt nödvändigt.

Sedan har jag en kort kommentar till *appropriate sanctions*. Det är klart att det måste finnas möjlighet att klämma till när någon har begått ett grovt fel och skott sig på det, men vi har ju fått mycket kritik i Sverige för att förvaltningsmyndigheter inte uppfyller reglerna på rättvis rättegång enligt Europarådskonventionen. Det ska möjligen finnas ett domstolssystem för detta, det vill säga en anmälan. Jag tror inte att myndigheten själv ska göra detta.

Jag har en följdfråga om intressekonflikter i fondbolagen. Det blir ju nästa frågeställning som redan seglar upp. Hur ligger ni till när det gäller detta? Det är precis samma problemområde som vi har diskuterat här.

Ingrid Bonde: Då är vi inne på det som jag pratade med Mats Odell om, nämligen detta med resurser och förväntan. Jag har nu varit ansvarig för den här myndigheten i snart elva månader och har ägnat väldigt mycket tid åt livbolagssektorn. Jag har ägnat väldigt mycket tid åt att rigga den här organisationen för dess framtida utmaningar. Vi har inte mäktat med den frågan ännu. Det är nästa punkt på vår agenda att se över och kartlägga för att se hur detta ser ut för svensk del. Jag har ganska många punkter på den här att-göra-listan, och den här punkten ligger väldigt högt uppe.

Men vi har hittills inte haft möjlighet att titta så systematiskt på det området som vi avser att nu göra. Det finns många sådana områden som vi nu successivt, nu när vi har riggat oss själva, försöker attackera för att se till att vi täcker in de vita fläckarna på kartan så bra som möjligt. Vi ser fram emot ett mycket spännande 2004.

Yvonne Ruwaida (mp): Herr ordförande! Nu har det ställts rätt många frågor. Jag tänkte lite grann utveckla det som Mikael Odenberg pratade om tidigare. Det gäller hushållens skuldsättning. Jag är också lite oroad över den väldigt höga skuldsättningen. Jag undrar om ni har tittat på vad skuldsättningen består av. Vad är det hushållen lånar till? Har det förändrats jämfört med tidigare? Har ni analyserat det? Det gäller också skuldsättningsnivån i Sverige jämfört med andra industriländer. Jag skulle gärna vilja att ni utvecklar hur det ser ut om man jämför detta.

Man blir orolig. I dag utgör ju räntekostnaderna en liten del av hushållens inkomster. Har hushållen en beredskap om det skulle bli en ränteökning? Har ni analyserat den situationen? Jag skulle gärna vilja att ni utvecklar detta.

Avslutningsvis har jag en fråga som gäller det som Ingrid Bonde tog upp om den risk som finns på den finansiella marknaden genom att det kan gå så fort. Har ni funderat på om det är möjligt att ändra på att det går så fort i vissa lägen, och hur man i så fall skulle kunna göra det? Det skulle jag också gärna vilja att ni utvecklar.

Lars Nyberg: Låt mig kommentera den här frågan om fort ganska fort. Det är just snabbheten som skiljer banker och försäkringsbolag. En bank som dör gör det i en explosion. Plötsligt får man inte likviditet, och sedan är livet slut. Det kan gå från en dag till nästa eller från en timme till nästa. Det såg vi när vi hade bankkris i Sverige.

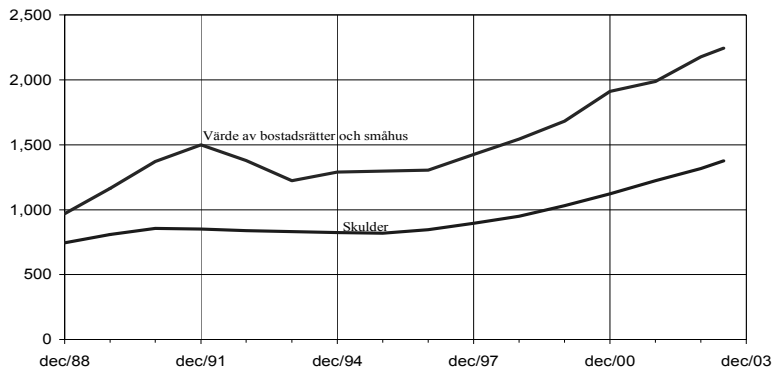
Ett livbolag dör sakta och med värdighet. Det kan ta 30 år innan likviditeten tar slut. Det dör därför att aktuarierna har räknat ut att om 30 år kommer bolaget inte att kunna stå för de åtaganden det har gjort. Men de närmaste 20 åren går det fint.

Det är skillnaden. Därför blir aldrig försäkringsbolagen en så viktig systemfråga som bankerna. Där hinner man fundera över vad man ska göra och göra det också. Det gör man inte i bankerna. Där går det för fort.

När det gäller din konkreta fråga måste jag passa den till Martin Andersson. Det är han som gjort rapporten, och han kan även detaljerna.

Hushållens innehav av bostadsrätter och småhus samt deras skulder

Miljarder kronor

Martin Andersson: Se på denna figur. Den röda linjen visar småhusprisutvecklingen och den blå linjen visar förändringen i utlåningen till hushåll. Man ser att det finns ett tydligt samband mellan de två linjerna, och det håller i sig fortsatt. Det har blivit något högre utlåning på senare tid. Den här bilden illustrerar att det hushållen lånar till i mycket stor utsträckning är bostäder.

På de senaste åren har man sett att konsumtionskrediter ökar. Det handlar mycket om att man köper sina vitvaror, sin TV och stereo med så kallade räntefria krediter, som i verkligheten ofta har en ganska hög ränta om man ser till de kostnader man betalar. Det är en marginalföreteelse än så länge. Den växer ganska snabbt, men det sker från en väldigt låg nivå.

Man kan konstatera att detta med konsumtionskrediter är ett nytt fenomen i Sverige. Vi har sett det i till exempel USA. Det är kanske ytterligare en av de trender som vi tar över från den amerikanska marknaden. I Sverige har vi inte konkursinstitut för hushåll som man har i USA. Där är man van att låna ut pengar på det här sättet till hushållen. En del går i konkurs, och man får skriva av lånen. I Sverige fungerar det inte på det sättet. Någoting som man kan fundera på, om konsumentlånen fortsätter att växa i samma skala som de gör nu, är vad detta innebär för enskilda hushåll och även för kreditgivarna. Det vet vi ingenting om i dag.

Jag ska säga något kort om räntan. Vi kan lägga på bilden igen. Den streckade linjen visar räntebelastningen i hushållen. Det här är räntan efter skatt, den faktiska räntekostnaden. Om man skulle tänka sig att räntan höjs med en procentenhet får det utslag med 0,7 %, eftersom man har 30 % avdragsrätt på räntan. Det är ingen katastrof.

Dessutom kan vi se att hushållen har relativt mycket bunden ränta i dag. Effekten skulle därför bli ännu mindre. Det är ganska mycket räntehöjd som finns här givet att vi fortsätter att bedriva en ekonomisk politik med stabila statsfinanser och med låg inflation som mål. Det finns inga skäl att förvänta sig att man får några dramatiska räntehöjningar i den utsträckning som vi hade för kanske 10–15 år sedan.

Det är bra att ta med sig det perspektivet. Det är sannolikt lågränteregimen som har bidragit till att Sverige liksom de flesta av de mer industrialiserade länderna under de senaste 10 åren, eller i varje fall de senaste 5 åren, har sett en kraftigt ökad hushållsskuldsättning.

Ordföranden: Vill Ingrid kommentera detta?

Ingrid Bonde: Riksbanken kan det bättre. Det är säkert en helt korrekt beskrivning. Jag har ingenting att tillägga där. Vad däremot gäller snabbheten önskar jag själv att man hade någon jättebra lösning på det.

Det jag dock kan konstatera är att från vår sida sett har vi lagt till nya aspekter i vår tillsyn, nämligen att titta på bolagens beredskapshandling. Vad har de för beredskap själva för att kriser uppstår? Det har blivit en ny tillsynsfråga som vi tittar mycket mer aktivt på än vad vi tidigare gjort.

Det har också gjort att vi har börjat ha mycket mer regelbundna dialoger med bolagens styrelser, det vill säga inte bara med ledningen utan också med styrelsen, som ändå är det slutgiltigt avgörande organet. Hur parerar ni, pla-

nerar ni och bevakar ni att den här situationen inte uppstår eller återuppstår? Det har vi sett som en ny dimension i vår tillsyn, som ett sätt att få aktörerna att mer tänka på det.

Ordföranden: Har Yvonne någon följdfråga? Varsågod.

Yvonne Ruwaida (mp): Jag har en fråga om de svenska hushållens skuldsättning jämfört med den i andra länder. Har ni sådan information? Jag skulle gärna vilja att ni utvecklar det i så fall.

Martin Andersson: Som jag sade kan vi se en trend i de flesta industrialiserade länder just med en ökad hushållsutlåning. Siffror på det är ingenting vi redovisar här. Det är väldigt svårt att jämföra. Vi jämför här med disponibelinkomster. Disponibelinkomster skiljer sig ganska mycket åt beroende på hur man riggat socialförsäkringssystem, pensionssystem, sjukvårdslösningar och annat.

Det är svårt att få en jämförbarhet mellan olika länder. Man kan se trenden. Trenden ser ut ungefär som i Sverige. I flera länder i Europa är kredittillväxten mycket snabbare än här. Vi har de senaste åren sett en klart ökad hushållsskuldsättning i många länder. Vi skiljer absolut inte ut oss i överkant.

Ordföranden: Tack så mycket. Klockan är lite drygt halv tolv. Vi hade som målsättning att sluta då. Jag tänker därför avbryta utfrågningen nu. Jag tror att de frågor som har ställts har varit så pass uttömmande att vi fått en väldigt bra bild tillsammans med er information inledningsvis. Jag vill rikta ett stort tack till Ingrid Bonde och Hans Bäckström från Finansinspektionen och även till Lars Nyberg och Martin Andersson från Riksbanken. Ett stort tack för dagens utfrågning. Därmed förklarar jag den avslutad.